

צ'בזטי מוזהר"ן

קמא

דף ק.:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה ק"ג

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמוח)

ליקוטי

יש י"ב שערים כידוע, וצריך להעלות תפלתו לשער השבט שלו, כי אם יגיע לשער שבט אחר לא יוכל לעלות. וזהו דרך **כוכב מיעקב וקם שבט מישראל**. וקם אין עמידה אלא תפלה [1]. והיינו שבט מישראל, שצריך להעלות תפלתו לשער שבטו, והיינו דרך **כוכב מיעקב כנ"ל**. וזכה נעשה זיווג למעלה, ודרך הוא בחינות זיווג, מלשון [2] **כי השחית כל בשר את דרכו**. והיינו שנצטער אבא בנימין כל ימיו על תפלתו שתהא סמוכה למטתו [3], **כי איש למטה אבותיו תשלחו** [4], שצריך לשלוח התפילה למטה אבותיו היינו לשבט שלו כנ"ל. והיינו שתהא סמוכה לַמְּטוֹתַי, לַמְּטוֹה שלו. ועל מְּטוֹתַי שתהא נתונה בין צפון לדרום, כי אמרו חז"ל [5] הרוצה להחכים ידרים להעשיר יצפון. ובכל דבר טוב הממוצע כידוע [6], כי טוב תורה עם דרך ארץ [7] ("היינו חכמה ועשירות). והיינו בין צפון לדרום, שתהא ממוצע בין שניהם, התפילה שהוא בחי' מטתו כנ"ל. [8] (היינו בין חכמה ועושר שהן בחי' צפון ודרום כנ"ל הרוצה להחכים ידרים ולהעשיר יצפון). וזהו **ותתח התובה בצדה תשיב**, שתתפלל דיבורי אמת שיעלו למקומם לשער שבט שלו. והיינו **בצדה תשיב**, שתשים הפתח התובה היינו דיבורי אמת של התפילה, בצדה, בצד שלה בשער שבטו המגיע לו : והענין עמוק. [9] (ענין כל זה בס' ט' הנ"ל) :

שייך לעיל, למ"ש שם, כי באמת יש שם פתחים הרבה, כמו שאמרו רז"ל הבא לממא פותחין לו יש י"ג פתחים הרבה. וכיון שנמצא שם פתחים [10] (היינו הפתחים שנפל על ידם), הי' יכולת לצאת, רק **הכסיל בחשך** [11] הולך וכו' ע"ש. ואז כששמעתי מפיו הק' כל הענין הנ"ל, דברתי עמו ז"ל, שלכאורה קשה על זה, כי הלא רז"ל אמרו שם (במנחות כ"ט ב') "מפני מה נברא העולם הזה כד"י מפני שדומה לאכסדרה" ("פי' רש"י שפתוח מתחתיו) שכל הרוצה לצאת יצא, [12] ("פי' רש"י שכל הרוצה לצאת ממנו לתרבות רעה יוצא) ומאי טעמא תליא כרעיה, דאי הדר בתשובה מעיילי לי, [13] ("ופי' רש"י מעלין לי, בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו). ולעיייליכי בהך, לא [14] במיסתייעי מילתא וכו', [15] ("ופי' רש"י ולעייילי בהך, פתח התחתון דנפיק בי' : לא מיסתייעא מילתא, דהבא ליטאר בעי סיועא מפני יצר הרע הלכך עבדי לי' סיועא פתח יתירה) נמצא מבואר כאן, שא"א לצאת מהטומאה ולשוב בתשובה ע"י הפתח שנפל דרך שם כמבואר היטב כגמרא [16] ובפרש"י הנ"ל. ולכאורה זה סותר למ"ש למעלה, שיכולין לצאת מהטומאה, על ידי הפתחים שיש בהטומאה בעצמה כנ"ל [17]. ואמר, יפה הקשית. והשיב כלאחר

צוהר תעשה לתיבה קיב

מוהר"ן ק.

יד, שיש בזה דברים בגו. כי אם יזכה לראות הפתחים שיש שם, הוא יכול לצאת דרך הפתחים של נפילת הכירו. כי הירידה והנפילה של זה, הוא בחי' עליה של זה, והבן. היינו, לפעמים מה שנחשב נפילה וירידה אצל חבירו שהוא במדריגה גבוה יותר, נחשב אצלו בחי' עלי, לגבי מדריגתו השפילה. על כן אף על פי שאי אפשר לעלות דרך הפתחים שנפל הוא בעצמו דרך שם, רק דרך פתח הגבוה יותר כמבואר כגמרא הנ"ל, אעפ"כ אם היה יזכה לראות הפתחים שיש בהטומאה בעצמה, הי' יכול לעלות משם, דרך הפתחים של חבירו הגבוה ממנו שנפל על ידם. כי הירידה והנפילה של חבירו, נחשב אצלו עליה כנ"ל. אבל א"א לזכות לראות הפתחים שיש שם, ולעלות משם על ידם, כ"א על ידי האמת, על ידי שירגיל עצמו לדבר בתפילתו הדיבור באמת כפי מה שהוא. אף על פי שהחשך [18] והמניעות והבלבולים מסכבין ומקופין אותו מכל צד ומצדי צדדים, ומבלבלין אותו מאד מאד עד שאינו יכול להתפלל כלל, אעפ"כ על כל פנים יראה לדבר הדיבור באמת באיזה מדריגה שהוא כנ"ל, וכן יראה להמשיך את עצמו תמיד אל האמת לאמתו וכנ"ל. ועל ידי זה יזכה שיאיר לו השי"ת בעצמו ויראה הפתחים שיש שם, ויזכה לצאת מחשך לאור גדול וכנ"ל. עיין שם היטב היטב : **ואמר לי אז, שעל ידי עצה זאת יכולין להיות איש כשר באמת כל ימי חייו** [19]. כי תמיד איך שהוא יכולין להחיות את עצמו ולהחזיק את עצמו על ידי זה, על ידי האמת שהוא אור השם יתברך בעצמו, אשר גם כל חשך לא יחשיך ממנו [20], כי אין שום טומאה וסמרא אחרא בעולם, שלא יהי' שם פתחים לצאת [21] שם. רק שאין רואין אותן מחמת גודל החשכות שיש שם. אבל על ידי האמת מאיר לו השם יתברך בעצמו ויזכה לראות ולמצוא **פתח תקוה** [22] גם בעומק נפילתו לצאת מאפילה לאורה ולהתקרב אליו ית' באמת תמיד. אמן ואמן :

קיג. [23] (אבות פרק ג) **ונפרעין** מן האדם מדעתו ושלא מדעתו. כי [24] שמעתי בשם הבעש"ט [25], כי קודם כל גזר דין שבעולם חם ושולם, מאספין כל העולם אם מסכימין להדין ההוא. ואף את האיש בעצמו שנגזר עליו הדין חם ושולם, שואלין אותו אם הוא מסכים, אזי נגמר הדין חם ושולם. והענין, כי בוודאי אם ישאל לו בפירוש על עצמו, בוודאי יכחיש ויאמר שאין הדין כן. אך מטעין אותו ושואלין אותו על כיוצא בו, והוא פוסק הדין, ואזי נגמר הדין.

תורה אור
במדבר בלק כד (יז) אֲרָאנוּ וְלֹא עָמַד אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוּב דָּרָךְ מִכּוּכַב מִיַּעֲקֹב וְקָם מִיִּשְׂרָאֵל וְיָמְחִין פְּאִתֵּי מִוֶּאֱב [26]
וְקָרְקַר כָּל בְּנֵי שָׂת:
בראשית נח ו (יב) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִגַּה נִשְׁתַּחֲוֶה כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרָכָו עַל הָאָרֶץ:
במדבר שלח יג (ב) שְׁלַח לָךְ אַנְשִׁים וַיִּמְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִשְׁחֵה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ כָל גִּישָׁא בְּקָם:
בראשית נח ו (טז) צַהַר תִּשְׁעָה לַתֵּבָה וְאֵל אֶמֶת תִּכְלְוָה מִלְּמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצַדָּהּ תִּשֵׂים תַּחְתִּים שְׁנַיִם יִשְׁלַשִׁים תִּשְׁעֵה:
קולת ב (יד) הַחֲקֹם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ וְנִכְסְלוֹ בְּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְדוֹעֵמִי גַם אֲנִי שִׁמְקָה אֶחָד יִקְרָה אֶת כָּל־ם:
תהלים קלט (יב) גַּם חֲשֶׁךְ לֹא יִחְשֶׁךְ מִפָּנָי וְלִי לֵיָּהּ כִּי־ם וְאִיר פְּחִשְׁקָה כְּאוֹר:
הושע ב (יז) וַיִּגְמְלוּ לָהּ אֶת כְּרִמְיָהּ מִשָּׁם וְאֶת עֲמֻק עֲכוֹר לַתֵּבָה תִּקְוָה וְנִגְמָה שָׁמָּה כִּי־ם נְעוּרֶיהָ וְכִי־ם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

^א מתרצו - תפילתו
^ב * במדבר כד
^ג מתרצו - תפילה
^ד * ברכות ו:
^ה * בראשית ו'
^ו * ברכות ה':
^ז * במדבר יג ב'
^ח * בבא בתרא כה:
^ט * עיין רמב"ם הלכות דעות א' ד'
^י * אבות פ"ב
^{יא} מוהר"ן בתקפא
^{יב} מוהר"ן בתקפא
^{יג} מכאן עד סוף התורה אינו בדפוס ונוסף בתקפא
^{יד} גם בתרלז - לי, ומתרלז - לו (ועיין לעיל ובתורה ט' שגם שם נקט רבינו לי אעפ"י שבתוס' שבת שלכאורה הוא המקור כתוב יש לו)
^{טו} מוהר"ן בתקפא
^{טז} מתרצו - בחושך
^{יז} כך העתיק גם תרלו תרצו ותשכס ורק בתרלז תיקן - (במנחות כ"ט ע"ב)
^{יח} מוהר"ן בתקפא
^{יט} מוהר"ן בתקפא
^כ מוהר"ן בתקפא
^{כא} בתרלז - וליעיילו
^{כב} מתרצו - מטתייעי

^{כג} מוהר"ן בתקפא
^{כד} מתרצו - ופרש"י
^{כה} עיין תוספות ומילואים לקיצור לקוטי מוהר"ן מה שהקשה על קושיא זו
^{כו} בתשכס - שהחושך
^{כז} עיין מכתבי מוהר"ן מכתב יז ומכתב שא
^{כח} * תהלים קלט יב
^{כט} בתשכס - משם
^ל לשה"כ הושע ב' יז
^{לא} לא ידוע מתי נאמרה והיכן
^{לב} בתקפא— במעתי (כך נמצא בג' הדפוסים שבידינו ואעפ"כ בעיון מדוקדק בדפוס ברגר אפשר להבין שהסיבה לזה היא שהאות נעמדה עקומה שצידה השמאלי שקוע והדיו הצטבר בימין ומגר את הירוח. וכן נמצא בעוד הרבה מקומות במהדורת תקפא. וכן לעיל בריש סור זה שורה ג' ד"ה הנפילה של, גם עיין למטה ג' שורות מלמטה תיבת בפירוש, בדפוס גיטין)
^{לד} עיין בעש"ט על התורה פרשת קדושים אותיות ב' ג' ד' ה' ו' ומקור מים חיים שם. וכבר קדם אותו בספר בינה לעיתים לרבי עזריא פיגו דרוש סג ע"פ שומר פיו ולשנו (עמ' תכג מהדורת תשנ"ד)

תורה אור
 תהלים נא (ב) כבוא אֵלֶי
 נָתַן הַנְּבִיא אֲשֶׁר בָּא אֵלַי בַּת
 שָׁעָה:
 שמואל ב' יב (ו) וְאֵת הַכִּבְשָׁה
 יְשַׁלֵּם אֲרֻבָּעָתַי עֲקֵב אֲשֶׁר
 עָשָׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל
 אֲשֶׁר לֹא תָמַל:
 תורה קיד
 תהלים קטו (ח) הַמִּכְסָה
 שָׁמַיִם בְּעֵבִים הַמְכִינָן לְאֶרֶץ
 קִטְר הַפְּעֻמִּית תְּרִים תְּצִיר:
 תהלים לו (לב) צוּפֵה רָשָׁע
 לְצַדִּיק וַיִּמְקַשׁ לְהַמְיֹתוֹ: (לג)
 יִקְוֶה לֹא יִצְבְּנוּ בְּיָדוֹ וְלֹא
 יִשְׁתַּעֲבֹב בְּהַשְׁפָּטוֹ:

תורה קטו
 שמות יתרו כ (יח) וַיִּצְמַח
 הָעָם מִרְחֹק וַיִּמְשָׁה נֹגֵשׁ אֶל
 הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים: פ
 מיכה ו (יח) מִי אֵל כְּמוֹךָ
 נִשְׂא עֵזוֹ וְעֵבֶר עַל פִּשְׁעוֹ
 לְשֹׂאֵרֵית נִתְלַתּוֹ לֹא תִחְזִיק
 לְעַד אֲפֹ כִי תִפֵּץ חֶסֶד הוּא:
 ישעיהו כא (יא) מִיָּשָׁא דְהוּבָה
 אֵלֵי קְרָא מִשְׁעִיר שֹׁמֵר מִה
 מְלִילָה שֹׁמֵר מִה מְלִילָה:
 פרשת וירא כב (ב) וַיֹּאמֶר
 אֵל תְּשַׁלַּח דָּךְ אֶל הַנֶּעֱר וְאֵל
 תַּעֲשֶׂה לוֹ מִאֲנֻכָה כִּי עָמָה
 וְנִדְעָתִי כִּי יֵרָא אֱלֹהִים אִתָּה
 וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת בְּנֵךְ אֶת
 יְחִידֶךָ מִפְּנֵי:
 ישעיהו סא (ח) כִּי אֲנִי יִקְוֶה
 אֲהַב מִשְׁפָּט שִׁנָּה גֹל בְּעֹלָה
 וְנִתְתִי פְעֻלָּתָם בְּאֵמַת וְיִבְרִית
 עִוְלָם אֲכֹרֹת לָהֶם:
 תהלים לו (כח) כִּי יִקְוֶה אֲהַב
 מִשְׁפָּט וְלֹא יִצְבֹּב אֶת חֲסִידָיו
 לְעוֹלָם נִשְׁקָרוּ וַיִּרַע יְרֻשָׁתָם
 נִבְרָתָה:

תורה קיז
 משלי יב (יט) שִׁפְתַי אֲמַת
 תִּכְוֶן לְעַד וְעַד אֲרִיזָה לְשׁוֹן
 שִׁקְרָה:

וכענין שמצינו בדוד המע"ה **כבוא אליו נתן הנביא וכו'** [8],
 וסיפר לו מעשה האורח (שמואל ב' י"ב) ענה ואמר חי ה' וכו'
ואת הכבשה וכו', אזי נפסק הדין על דוד כאשר יצא מפיו [2].
 וזהו ונפרעין מן האדם מדעתו, כלומר ששואלין דעתו. ואעפ"כ
 הוא שלא מדעתו, כי אינו יודע שהדין הוא עליו: והענין הוא
 עמוק מאד איך שואלין כל אדם. כי בכל הדיבורים וסיפורים
 שאדם שומע, ימצא שם דברים גבוהים ורמים, וצריך ליוזר
 בזה מאד, לבלי לגמור הדין עד שישנה וישלש, כי הוא סכנת
 נפשות. והדברים עתיקים, כי יש בזה בענין סיפורי דברים
 ענינים גבוהים: וזה (ברכות ה' ע"ב) **חביבין עליך יסורין אל'**
לא הן וכו', הב לי ירך יחב ג'לי ידא ואוקמי. כלומר אם אין
 אתה הפיץ בהם, הב לי ירך על זה שאין אתה רוצה בהם
 באמת. אזי יחביב לי ידא ואוקמי':

קיד [1] (תהלים קמז) **המכסה שמים בעבים המכין לארץ**
מטר וכו'. כי טוב מאד¹ מעלת הצדיקים הגנוזים שהן יכולין
 לקבל שפע ורוב טובה להמשיך להעולם ואינם שואלים עליהם
 ואינם מקטרגים עליהם מהמת שחם גנוזים ואינם מפורסמים.
 אך אפי' מי שהוא מפורסם כשיש עליו מהחלוקת הוא תועלת
 לזה. כי המחלוקת מכסה עליו, ועי"ז יכול להמשיך שפע להעולם
 ולא ימחו ויקטרגו עליו. וזה **המכסה שמים בעבים**, שמים הוא
 בחי' הצדיק, ע"ש אש ומים, היינו אהבה ויראה, וע"ש זה נקרא
 הצדיק שמים. וזה המכסה שמים בעבים מלשון עביות וגשמייות,
 שמכסה את הצדיק בעוביות וקשיות שמקשין וחולקין עליו. ועי'
 כסווי המחלוקת והקשיות האלו, **המכין לארץ מטר**, כי עי"ז ויכול
 להמשיך שפע בלי קטרוג כנ"ל: וזה [1] **צופה רשע לצדיק וכו'**,
 שהרשע שחולק על הצדיק הוא רק צופה, היינו צפוי וכסוי על
 הצדיק כדי שיוכל להמשיך שפע כנ"ל. אך **ומבקש להמיתו**
 שהרשע מבקש לעקור ולהמית ח"ו את הצדיק, ה' לא יעזבנו
בידו: [1] **הענין מבוואר לעיל בסו"פ בשינוי לשון קצת**. וע'
 עוד מזה לקמן (2):

קטו [1] (שמות כ) **ויעמוד העם מרחוק ומשה נגש אל**
הערפל אשר שם האלהים.
 כי מי שהוא הולך בגשמייות כל ימיו, ואחר כך נתלהב ורוצה
 לילך בדרכי הש"י, אזי מדת הדין מקטרג עליו, ואינו מניח אותו
 לילך בדרכי הש"י, ומזמין לו מניעה. והש"י **הפיץ חסד הוא** [2],
 ומסתיר א"ע כביכול בהמניעה הזאת [ענין למטה]. ומי שהוא
 בר דעת הוא מסתכל בהמניעה, ומוציא שם הבורא ב"ה, כמו
 דאיתא בירושלמי (תענית פ"א [1]) אם יאמר לך אדם היכן
 אלקיך תאמר לו בכרך גדול שבארם, שנאמר [2] **אלי קורא**
משעיר. ומי שאינו בר דעת, כשרואה המניעה חוזר תיכף
 לאחוריו. ומניעה הוא בחי' ענן וערפל, כי ענן וערפל היינו
 חשך, וחשך² הוא לשון מניעה, כמ"ש (בראשית כב) **ולא**

חשבת. וז"פ הפסוק, **ויעמוד העם מרחוק**, כי כשרואין הערפל
 היינו המניעה כנ"ל עומדין מרחוק. **ומשה**, שהוא בחינות דעת
 [1] כל ישראל, **נגש אל הערפל, אשר שם האלקים**. היינו אל
 המניעה, שבה בעצמה נסתר הש"י [1]: **עוד שמענו בזה**
 מפיו הק', שהוסיף לבאר הענין הנ"ל מה שהש"י בעצמו מסתיר
 א"ע בתוך המניעה כנ"ל. ואמר, כי הש"י **אוהב משפט**, [2], וגם
 הוא אוהב ישראל [2]. אך אהבתו שהוא אוהב את ישראל, היא
 גדולה יותר מהאהבה שהוא אוהב את המשפט [2]. ועי"כ
 כשהמדת הדין מקטרג על מי שאינו ראוי להתקרב להש"י³,
 לבלי להניחו ליכנס לדרך החיים להתקרב לצדיק האמת ולדרך
 האמת. והש"י הוא **אוהב משפט**, ע"כ הוא ית' מוכרח כביכול
 להסכים להזמין לו מניעות למונעו מדרך החיים, כפי הראוי לו
 לפי מעשיו הרעים ע"פ הדין והמשפט. כי הוא ית' אינו יכול
 לדחות את הדין, כי הוא ית' **אוהב משפט כנ"ל**. אך מאחר
 שבאמת הוא ית' אוהב ישראל, ואותה האהבה של ישראל היא
 גדולה יותר מהאהבה של המשפט כנ"ל, מה עושה הש"י כי
 הוא מוכרח כביכול להסכים על המניעות למונעו מן האמת,
 מחמת הדין והמשפט שעליו, כי הוא **אוהב משפט כנ"ל**. אבל
 אעפ"כ באמת לאמתו רוצנו והפצו ית', שאעפ"כ יתקרב האדם
 אליו ית', כי הוא אוהב ישראל יותר מהמשפט כנ"ל. עי"כ, הש"י
 נותן רשות להזמין לו מניעות, אבל הוא ית' בעצמו מסתיר
 א"ע כביכול בתוך המניעות. ומי שהוא בר דעת יכול למצוא
 את הש"י בתוך המניעות בעצמן. **כי באמת אין שום מניעה**
בעולם כלל [2], כי בתוקף המניעות בעצמן נסתר הש"י, ועל
 ידי המניעות בעצמן דייקא יכולין להתקרב להש"י, כי שם
 נסתר הוא ית' כנ"ל. וזהו **ומשה נגש אל הערפל** שהוא המניעה
כי שם האלקים כנ"ל:

קטז [2] **הנותן צדקה ניצול מעבירות**. כי כל המרחם על
 חבריית מרחמין עליו מן השמים (שבת קנא ע"ב). וכל מי שאין
 בו דעה אסור לרחם עליו (ברכות לג) וכיון שמרחמין עליו
 בהכרח נותנין לו דעת. ואזי ניצול מלכוד ליד עבירה, כי אין
 אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות (סוטה ג), אבל
 כשיש לו דיעה ניצול מעבירות. אכ"ר:
קיז [2] **הענין שקשה לישן במוצאי שבת**. כי במוצאי
 שבת מתחיל התגלות אליהו כמ"ש חז"ל (בעירובין מ"ג ע"ב)
 שאין אליהו בא בשבת ולא בע"ש. ובמ"ש יוכל לבוא, ועי"כ מאז
 מתחיל התגלות אליהו. ואמרז"ל (עדות פרק ה) אין אליהו בא
 אלא לרחק המקורבין בזרוע ולקרב המרוחקין בזרוע. והיינו
 לרחק השקר ולקרב האמת. וכשארז"ל בזהו (תשא דף קפח)[2]
 דשאל האי מינא כתיב [2] **שפת אמת תכון וכו'**, והשיב לו
 ר"א כוננת לא כתיב אלא **תכון**

¹ עיין באיבי הנחל על תורה כ' בסופו משמע שזה בחי' העבודה שבין המצוות שבתורה נט תנינא וכו'
 השגת הגשמע שבתורה כב.
² * ישעיהו סא ח', תהלים לו כח. עיין גם שם צט ד'
³ בתהלים לו הנ"ל ה' אוהב משפט ולא יעזב את חסדיו. ועיין מלאכי א' ב'
¹⁸ **עיין זוהר אמור דף צט**: [ע"ש ברע"מ]
¹⁹ מתרצו - להשיית
²⁰ עיין לקמן תורה מו תנינא ובעש"ט עה"ת וילך את ה'
²¹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
²² לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
²³ ובתיקון סג דף צה. ועיין לעיל תורה מח ותורה נא ותורה סו אות ג' [דף פג. טור ב]
²⁴ משלי יב יט

¹ תהלים נא ב'
² עיין מלכים א-כ' מ"ב מצודות דוד שם שהנביא הביא את אחאב לפסוק את הדין על עצמו. ועיין זוהר בא
 לג. שאיוב במה שיעץ לפרעה על ישראל בזה גידון בעצמו.
³ מתרצו - לוי
⁴ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
⁵ מתרצו - מאור
⁶ בתקפא גיטין וברגז לא ברור נראה כסוי אלא שהפטיק נמוך מדאי, ובתקפא אוצר-כסוי, בתולד-כסוי, מתרלו-
 כסוי
⁷ * תהלים לו
⁸ מוהר"ת בתקפא
⁹ * **סימן רח**
¹⁰ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
¹¹ מתרצו - האלקים
¹² * מיכה ז' יח
¹³ מוהר"ת בתקפא
¹⁴ עי"ש סוף הלכה א'
¹⁵ ישעיהו כא יא
¹⁶ בתרלד ומתולד-חשך, בדפ"ר - כי ענן וערפל פרש"י חשך חשך הוא מלשון מניעה.
¹⁷ תורה ו' אות ז', תורה טו אות ז' ע"ש גם בערות ציון לכהארו"ל, תורה כ' אות י', תורה כא אות יא,
 תורה לו אות ב', תורה מג, תורה נז אות ה', תורה ח' תנינא אות ז', ס', טו, תורה כו תנינא. תורה עב
 תנינא.

מאמר ונפרעין מן האדם

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

מבאר גודל החיוב ללמד זכות תמיד, וגודל הסכנה בלימוד חוב על ישראל, כי כפי שדן את זולתו כך דנים אותו, ונפרעים ממנו לפי דעתו בלא ידיעתו. נמצא לכאורה מי שתמיד מלמד רק זכות א"א להעניש אותו. כמ"ש שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. וכתוב חיים ומות ביד הלשון.

ליקוטי הלכות

אין

שיחות

השמטה בקיצור ליקוטי מוהר"ן השלם – עין ברכות ה' לעין מר במיליה ולא אמר בעובדיה וזהו ויבדל כל אדם וחתום שחתימת דינו הוא על-די איש אחר שפסק את דינו לחובה וזהו גם כן לפני מי אתה עתיד להן דין וחסבו (פנינים יקרים):

הקדמה

יסוד העניין המבואר כאן הוא החיוב ללמד זכות. וכבר דיבר על זה בכמה אפנים, ראה תורה רפב שממש אפשר להעלות אדם ממדרגתו ע"ז. ועיין תורה לח שם מבואר שהמלמד חוב הוא מבחי" קץ כל בשר שזה המהות של הסט"א.

כאן רבנו מדבר על הסכנה הגדולה שבלימוד חוב על זולתו, כי בזה הוא גם פוסק דין על עצמו. היסוד הזה כבר נמצא בספר בינה לעיתים לרבי עזרא פיגו (נולד בונציה שנת של"ט), בשם רבותינו, ושם מבאר שכיון שמפי עליון לא תצא הרעות, לכן מוכרח שכל גזר דין יפסק למטה ע"י האדם עצמו/ב. וצ"ע לכאורה לדבריו אם בני אדם מלמדים חוב על פלוני אפשר שכך יגזר עליו שהרי זה לא מפי עליון. אבל מרבנו שרמזו זאת בדברי ר"ע נפרעין מן האדם מדעתו והפירוש בהסכמתו, לפ"ז רק האדם בעצמו יכול לפסוק דין על עצמו, וכן ראיתי בליקוטי שיחות חב"ד שביאר שכיון שהקב"ה קרא לנו בניו לכן אין לסט"א שליטה על בר ישראל, ועל כן רק הוא בעצמו יכול לדון את עצמו, רק כיון שאדם יש לו נגיעות נפרעים ממנו שלא מדעתו כנ"ל. אלא שא"כ לכאורה צ"ע מה שכתב רבנו קודם גז"ד מאספין את כל העולם אם מסכימין לדין ההוא. וראה להלן.

הקושיות

- א. קודם גז"ד מאספין את כל העולם אם מסכימים להדין ההוא – צ"ע דלא משמע כך לא בבינה לעיתים ולא בבעל שם טוב שהם המקור לחידוש הזה, וכן מרבנו בהמשך לא משמע אלא שכל אדם נידון עפ"י עצמו ולא צריך הסכמת העולם. לכן נראה פשוט שמאספים אותם לא כדי לדון אותו אלא כדי לדון את עצמם.
- ב. קודם גז"ד מאספין את כל העולם אם מסכימים להדין ההוא – צ"ע כיצד מאספים את כל העולם? וצ"ע איזה עולם האם גם גויים או רק ישראל והאם כל ישראל או רק חלק או רק גדולים שבהם? צ"ע האם ניתן לבאר זאת עפ"י המבואר בסנהדרין פט: שכל נבואה שמקבל נביא נשמעת לכל הנביאים, דאי לאו הכי לא שייך להעניש את הכובש נבואתו (ראה בהרחבה יותר בהוספה בסוף התורה). ואולי הכי נמי גזר דין יוצא בבת קול שנשמע בעולם, ובא במחשבות בני אדם בבחי' כל ישראל אם לא נביאים בני נביאים הם (פסחים סו.) והם אומרים דעתם לחוב או בלימוד זכות. אבל ראה בפנים עפ"י הבעש"ט יותר שנראה הכוונה שע"י הטבע שאין אדם רואה חסרון בחבירו א"כ נמצא גם בו כעין זה, נמצא שכל הרואים חסרון באיזה אדם הם כאילו נאספו יחדיו לדון בגזר דין שיש עליו ובוזה גם דנים את עצמם. אלא שלפ"ז הלשון שמאספין את כל העולם נשאר קשה. כי כל העולם הכוונה רק לאותו עולם הנפגש באותו אדם והשומעים את המעשה. (ובאמת היום העולם נעשה קטן שכולם שומעים מעשים מכל קצוות תבל ומביעים דעתם והסכנה גדולה יותר)
- ג. צ"ע מי שעונותיו רבים מזכויותיו האם ע"י שילמד תמיד זכות על אחרים לא יענש לעולם, והאם זה לא יזיק לו בעוה"ב שאין לו תקנה אלא גהנם, ואם היה פוסק לעצמו יסורים היה בא נקי לעולם הבא? נראה שזה

* יב עד ח חשון תשפ"ד ירושלים

² אמנם מצינו כעין זה באיוב ובאחאב שנענשו עונש שפסקו לאחרים, (כמבואר בפנים) אלא ששם לא מוכרח שא"א להענישם אלא ע"י שבעצמם יפסקו על כיוצא בזה, אלא אפשר לבאר שנענשו מידה כנגד מידה.

כמעט לא יתכן כי העוון והזוהמה שהעון גורם כמו מכריחים את האדם ללמד חוב באותה מידה הפגומה אצלו, אבל אם אדם ייעשה מלחמה גדולה ביצרו הזה של ללמד חוב אפשר שיצליח, אבל בוודאי שיצליח יותר ע"י שיתרחק מעוון שגורם לו את היצה"ר ללמד חוב.

ד. צ"ע האם אדם אילם לא יענש לעולם? עיין חולין דף פט. אמר רבי יצחק מאי דכתיב האמנם אלם צדק תדברון מישירים תשפטו בני אדם מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם יכול אף לדברי תורה תלמוד לומר צדק תדברון יכול יגיס דעתו ת"ל מישירים תשפטו בני אדם. וז"ל שרמז למבואר כאן שכדי שלא יפסוק לעצמו דין יעשה עצמו אילם, יכול יגיס דעתו ויפסוק בתנועת יד או קריצת עין וכיו"ב תלמוד לומר מישירים תשפטו בני אדם דהיינו שיוזר תמיד ללמד זכות על בני אדם.

ה. במעשה העשיר והכבשה דוד פסק שהעשיר בן מות ואת הכבשה ישלם ארבעתים ואמנם שילם בארבע מבניו שמתו, אבל על מה שפסק בן מות הוא, מדוע לא נענש במיתה? שם בפסוקים וכן מפורש בזוהר/ו שכיון שמיד הודה על חטאו אמר לו נתן הנביא לא תמות. וצ"ע מה בכך שהודה? הרי פסק על עצמו מיתה, ומבואר כאן שהפסק מחייב וכן מפורש בבינה לעיתים שאחר שבעצמו פסק וחתם לא תועיל תפילה. ונראה שהתירוץ לזה היא הקושיה הבאה.

ו. מבואר בפסוקים (שמואל-ב יב י-יא) שעל הריגת אוריה נענש דוד "לא תסור חרב מביתך עד עולם". ועל לקיחת בת שבע אשת אוריה נענש "ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעיך וכו' לעיני השמש". וצ"ע שכל זה לא מבואר שדוד פסק על עצמו שלא מודעתו, שהרי במשל לא נזכר אוריה כלל. ועל בת שבע כבר פסק "ואת הכבשה ישלם ארבעתים", ונענש בד' בניו. ובמה שאמר "כי בן מות האיש ההוא" נענש בצרעת (דעת העיון יעקב). או במות בנו מבת שבע (דעת אלשיך) או שנמחל לו כיון שהודה מיד כמבואר בפסוקים. ונראה שכל הענשים שנספו לו היו חילוף המיתה שפסק על עצמו (ראה בביאור אלשיך שם)

ז. צ"ע האם גם גזר דין טוב לא גוזרים על אדם עד שיפסוק בעצמו? כגון שרואה חברו עושה מעשה המשתמע לשתי פנים והוא מלמד עליו זכות שבאמת כוון לטובה ומגיע לו שכר גדול על מעשהו ולא עונש. וצ"ע אולי ממה שרבנו בסוף התורה מדבר על יסורים מאהבה שגם אותם א"א להביא לאדם בלי הסכמתו, אפשר לדייק שדווקא יסורים שבאים להרבות שכר טוב אבל לא הסכמת האדם לעל השכר טוב בעצמו שלא יקבל עד שיפסוק כעין זה לחבירו. וצ"ע. אולי באמת מי שתמיד סובר שמגיע שכר גדול לאחרים, (דהיינו מפרגן לאחרים תמיד) גם לו משמים יפסקו (יפרגנו) שכר רב יותר. וראה לקמן בהערה ליקוטי שיחות חב"ד מבואר שם בסוף שם שמדה טובה מרובה וגם שכר טוב שאדם פוסק לחבירו נגזר עליו.

עד כאן הקדמה

*

תורה קיג וי

תורה זו בנויה על חידוש ששמע רבנו בשם הבעש"ט שמצא לו רמז בפסוק בתהלים לט "מכל פשעי הצילני, חרפת נבל אל תשימני", שכיון שאין נגזר על אדם שום גזר דין, אלא אם כן הוא פוסק בעצמו כן, על כן ביקש דוד המלך שיזכה תמיד ללמד זכות על כל יהודי, כדי שינצל מלהענש על פשעי עצמו שרואה בחברו. ורבנו מצא לזה רמז במאמרו של רבי עקיבא בפרקי אבות.

(אבות פרק ג) וי ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו.

¹ הקדמת הזוהר דף פ: - אחר כל זה הלמד זכות על דוד המלך, אמר דומ"ה להקב"ה מארי דעלמא הא מלה תדא אית לי גביה רבון העולם הנה קטרוג אחד יש לי עוד עליו, דאיהו אפתח פומיה שהוא פתח את פיו ואמר חי יהו"ה כי בן מות האיש העושה זאת, ואיהו דין לנפשיה והרי הוא דן את עצמו שמגיע לו עונש מות, טרונייא אית לי עליה עליה יש לי עליו להענישו, אמר ליה הקב"ה לדומ"ה לית לך רשו אין לך רשות להעניש אותו, דהא אודי לגבאי שהרי מיד הודה לפני ואמר חטאתי ליהו"ה, ואף על גב דלא חב ואף על פי שלא נחשב לו לעון, והמתודה עוקר את עצמו מהמקטרגים, ולכך לא תקטרג עליו עוד, אבל במה דחטא באוריה, שגם להרוג אותו, עונשא פתבית עליה וקבל כתבתי העונש עליו וקבלו, דכתיב (סס פסוק ו-6) "ועתה לא תסור חרב מביתך עד עולם וגו', ושכב עם נשיך לעיני השמש וגו'", מיד אהדר דומ"ה לאתריה בפתי גפש מיד חזר דומ"ה למקומו בפתי נפש, ור"ל שיצא ממקום שנכנס לקטרג ויירד למקום הקליפות, מאחר שתשש כחו מלקטרג עוד.

² לא ידוע מתי נאמרה והיכן

³ מסכת אבות פרק ג' משנה (טז) הוא היה אומר, הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל החיים. החנות פתוחה, והחונני מקיף, והפקס פתוח, והדין כותבת, וכל הרוצה ללוות יבוא וילוה, והגבאים מחזירים תדיר בכל יום, ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו, ויש להם על מה שיסמוכו, והדין דין אמת, והכל מתקן לסעודה:

רע"ב - (טז) הכל נתון בערבון - רגלוהי דבר נש אינון ערבין ביה. לאחר דמתבעי תמן מובילין יתיה: ומצודה פרוסה - יסורין ומיתה: החנות פתוחה - ובני אדם נכנסים שם ולוקחים בהקפה: והחונני מקיף - ומאמין לכל הבא ליטול. כך בני אדם חוטאים בכל יום והקב"ה ממתין להם עד בא עתם: והפקס פתוח - לכתוב בה ההקפות כדי שלא ישכח: והיד כותבת - שלא תאמר אף על פי שהפקס פתוח פעמים שהחונני טרוד ואינו כותב הכל לכך אמר והיד כותבת: וכל הרוצה ללוות וכו' - היינו והרשות נתונה דלעיל שאין שום אדם מוכרח ללוות שלא ברצונו: והגבאים - יסורים ופגעים רעים: מדעתו - פעמים שזוכר את חובו ואומר יפה דנתני: ושלא מדעתו - פעמים

רוב המפרשים¹ פירשו מדעתו, דהיינו שזוכר עוונותיו, ושלא מדעתו שלא זוכר. ורבנו מפרש מדעתו דהיינו רק בהסכמתו. ולפ"ז ר"ע אמר שמענישים את האדם על עוונותיו רק בהסכמתו, ושלא בהסכמתו. ולפ"ז קשה אם מדעתו כיצד זה לא מדעתו? וזה רבנו מבאר

כי ישמעתי בשם הבעש"ט [ח"ט/א], **כי קודם כל גזר דין שבעולם חס ושלום, מאספין כל העולם אם מסכימין להדין ההוא**². בבעש"ט לא נזכר שמאספין את העולם, וגם רבנו בהמשך לא מבאר אלא כיצד שואלים את האדם עצמו. ונראה שזה עניין אחד. כי הבעש"ט/א³ אומר שכל אדם צריך

ששכח וקורא תגר כנגד דינו של מקום ברוך הוא: **ויש להם על מה שיסמוכו** – על הפנסק ועל החנוני שהוא נאמן על פנסקו. כך היסורים הללו הן נסמכים על מעשיו של אדם הנזכרים לפני המקום ב"ה אעפ"י שהם נשכחים מן האדם: **והדין דין אמת** – שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו: **והכל מתוקן לסעודה** – אחד צדיקים ואחד רשעים יש להם חלק לעולם הבא לאחר שגבו מהן את חובן:

¹ **ראה ברטנורא הנ"ל** ורבנו יונה, ותפארת ישראל בפ"י השני, ועוד. אמנם יש עוד ביאורים כגון תפארת ישראל: מדעתו שבעצמו גרם לעצמו הפסד כגון ע"י שנכנס למקום סכנה. ואב"ן שושן ביאר: שמדעתו דהיינו יסורים ושלא מדעתו כגון מניעת טוב. וראה מדרש שמואל שביאר שמדובר בשכר מצוות שעשה מדעתו ושלא מדעתו.

² בתקפא – במעתי (כך נמצא בג' הדפוסים שבידינו ואנפ"כ בעיון מזוקק בדפוס ברנר אפשר להבין שהסיבה לזה היא שהאות ענדה עקומה שצ"ח השמאלי שקוע והדיו הצטבר בימין וסגר את הרוח. וכן נמצא בעוד הרבה מקומות במהדורות תקפא. וכן לעיל ברש טור זה שורה ג' ד"ה הנפילה של, גם עיין למטה ג' שורות מלמטה תיבת בפירוש, בדפוס גיסין)

³ עיין בעש"ט על התורה פרשת קדושים אותיות ב' ג' ד' ה' ו' ונקוד מים חיים שם. וכבר קדם אותו בספר בינה לעיתים לרבי עזריא פיגו דרוש סג עה"פ שומר פיו ולשונו (עמ' תכג מהדורת תשנ"ד)

בעל שם טוב על התורה פרשת קדושים אות ב. בצדק תשפוט עמי. ודרשו רבותינו ז"ל (אבות א, ו) הוי דן את חבריך לכף זכות, קבלנו ממך אלוקי הבעש"ט ז"ע שפירש הפסוק (תהלים ל"ט, ט) מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני, כשרואה אדם דבר נבלה מאיש רשע, שעבר עבירה חזקה, ידין אותו לכף זכות, כי מצד רדיפת היצר הבוהר בו, עושה, ומצד פחיתות חומרו העב, שאינו יודע חומר האיסור, וכל זה וכיוצא בזה, ובוה מציל גם עצמו מדין, כי באמת² כיון שרואה דברי נבלה בחבירו, ידע שיש בו בעצמו גם כן מעין דבר זה, שיש עליו דינים ומקטריגים, וכשימצא זכות לחבירו יהיה גם עליו זכות, ובוה שאינו מעורר דינים על איש חוטא, שעושה מחמת התגברות היצר הבוהר בו, איזה מעשה רשע, מקיים בזה לא תטה משפט אביוןך בריבו (שמות כ"ג, ו'), בעת שעוברין עליו נסיונות וריבות ממי מריבה מים הרעים והזדונים, אלא תעורר עליו כל מיני זכות, ובאמת כל זה נסיון גדול, כי קבלנו³ שאין נגזר על אדם שום גזר דין, אלא אם כן הוא פוסק בעצמו כן, ובודאי לא יפסוק על עצמו, אלא מראין לו אדם שעשה איזה עבירה מעין מלאכתו, מלאכת עבירה שלו, והוא פוסק עליו את הדין, והותם זה הדין על עצמו רחמנא ליצלן: (אוצר החיים פרשת משפטים דף קצ"ג ע"ב)

מקור מים חיים שם הערה ב' – עיין לעיל פרשת בראשית מן אות קכ"א עד אות קל' הרבה מאמרים בענין זה, ובפרשת בא אות י', ובריש פרשת מצורע סוף אות א' עיין שם, ועיין בספר נתיב מצותיך נתיב התורה שביל א' אות י"ג וזה לשונו, וגם ידוע ממך הריב"ש טוב, שצדיק גמור שאין בו שום שמץ רע כלל, אינו רואה שום רע באדם, ובעיניו הכל זכאים וצדיקים, ולכן הוא אוהב את ישראל מאוד, אבל כשעדיין לא תיקן לגמרי, יראה בעיניו איזה שמץ רע לחייב את הרשעים, אבל ידע כי את נפשו הוא מחייב, וזהו מכל פשעי הצילני, שתמחול לי על כל עוונתי, ובמה אדע, חרפת נבל אל תשימני, כשלא תשים אותי שאראה שום חרפה בנבל, ובוה אדע כי נקי אני עד כאן לשונו:

מקור מים חיים שם הערה ג' – ראה ליקוטי מוהר"ן סימן קיג. ובוקונטרסי ברכות שמים בפרשת אחרי אות ק"ב כתבתי עיקר דבר זה שכל אדם עצמו גומר את משפטו בשם ספר בינה לעתים דרוש ס"ג:

בעל שם טוב קדושים אות ג. ירגיל עצמו לדון את כל הרשעים העוברים לתאבון לכף זכות, כטעם מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני (תהלים ל"ט, ט), שגילה לנו מן אלוקי הבעש"ט ז"ע, שבכל דבר עבירה שרואה ברשעים ידין אותם לכף זכות, כי את עצמו הוא דן, ובכל כוחו יחזירם בתשובה, וירחץ אותם מצואת עוונותם, וידע נאמנה שגם אצלו נמצא שמץ דבר מעבירה זאת, אלא שעל עצמו מוצא תמיד זכותם, כך ימצא זכות וחסד על כל ישראל, כי הצד השווה שבהם שכולם צדיקים כולם טהורים כולם ראויים לכל הברכות וכו': (אוצר החיים פרשת תרומה דף ר"ד ע"ב)

שם אות ד. מהבעל שם טוב זלה"ה, מכל פשעי הצילני חרפת נבל וגו', דנודע דאם אדם מלמד חוב על איזה רשע, ופוסק עליו את הדין ואומר שראוי הוא שיבוא עליו פורעניות כזה וכזה, אזי זה הדין בעצמו פוסק הוא על עצמו, שאף על פי שאין בו עבירה זו, מכל מקום אפשר שיש לו¹ כאילו נעשה עבירה, היינו המתגאה כאילו בא על אשת איש (סוטה ד' ב), הכועס כאילו עובד עבודה זרה (זוהר ח"א כ"ז ב), ואפשר שכאילו שלו הוא חמור אצלו יותר מעבירה עצמו של אותו רשע, כי מדקדקין עליו יותר, מה שאין כן אם דן אותו לזכות, ואמר שהוא מגושם הרבה, ויש לו חומר עכור, עד שאי אפשר לו לכבוש את יצרו, וכיוצא מן הזכות שאפשר לדונו, אזי מלמד הזכות הזה על עצמו, וזהו שאמר מכל פשעי הצילני בזה שחרפת נבל אל תשימני, שלא אחרף מימי את הנבל, ואלמד עליהם זכות, ובוה תציל אותי מכל פשעי, שזכות זה יהיה עלי גם כן, ודברי פי חכם חן: (כתר שם טוב ח"ב דף כ' ע"ב, חלקת בנימין על הגדה ד"ה א"י אנוס)

מקור מים חיים שם הערה ד' – עיין לעיל סוף פרשת ויקרא ושם בהגה י', ועוד עיין לעיל פרשת בראשית בהגה ק"ח בשם ספר נוצר חסד עיין שם:

¹ **אם הם מסכימים להדין ההוא** – צ"ע האם הכוונה שדינו נפסק על פיהם? דלא משמע כך בבינה לעיתים ולא בבעל שם טוב. ולא מרבנו בהמשך שמבאר רק כיצד הדין את זולתו דן את עצמו. לכן נ"ל שהכוונה שכאילו מאספין אותם ע"י שמי שיש בו מאותו עוון רק הוא שומע או רואה את העוון שבאותו אדם וכאילו מאספין אותם אבל לא לדון אותו אלא שידונו את עצמם ע"י שידונו אותו.

² **בעל שם טוב** על התורה פרשת בראשית אות כזו. הבעל שם טוב אמר כי האיש אשר הוא נקי לגמרי, ולא פגם כלל מעולם אפילו כל שהוא, אי אפשר לו לראות רע בשום אדם, או שישמע מרע שיעשה שום אדם, כי לא יזמין לו ה' יתברך³ לראות רע או לשמוע שום רע, ולכן כשרואה האדם איזה איש שעושה רע, או שמספרים לפניו מאיזה איש שעשה רע, ידע בבירור שיש בו שמץ מנהו מאותו הדבר עצמו, ואף אם הוא צדיק, מכל מקום יש בו קצת דקצת מאותו ענין, והזמין לו ה' יתברך ראייה זו או שמיעה זו, כדי שישים אל לבו לשוב ולתקן הפגם ההוא, ועל ידי זה ישוב גם האיש הזה העושה רע, כי הוא תלוי בו⁴ ולכן אין לאדם לדבר לשון הרע על חבירו אף שראה אותו עובר עבירה, או ששמע מאיש מהימן שעשה עבירה, דהא מזה שהוא ראה או שמע הדבר ההוא, מזה יראה שמסתמא גם בו בעצמו יש מקצת מאותו הדבר, ומוטל עליו לתקן אצלו הדבר ההוא, ועל ידי זה יתוקן גם האיש העושה רע וכו': (ערבי נחל פרשת לך, אמתחת בנימין קהלת בפסוק את הכל ראיתי)

להזהר מלדון את חבירו, כי מי שהוא נקי לגמרי מעוון אי אפשר לו לראות רע. ואם נראה לו או נשמע לו איזה חסרון בחבירו מסתמא גם אצלו זה נמצא בדקות, כגון ששמע שחבירו נכשל בעבודה זרה ואמרו בוזהר כל הכועס כאילו ע"ז, לכן רק מי שלא תיקן אצלו מדת הכעס אפשר שיראה את חברו נכשל בע"ז, ואפשר שהכאילו שלו חמור מהממש של חברו, כי על צדיק יותר מודקקים יותר. ולפ"ז נ"ל כוונת רבנו שמאספין את כל העולם הכוונה ע"י הטבע שקבע הקב"ה שאין אדם רואה או שומע חסרון אצל חבירו אלא אם גם אצלו יש אותו חסרון באיזה אופן אפילו דק ביותר, נמצא ממילא שכל מי שרואה או שומע על העוון של איזה אדם הוא מהעולם הנאספין לפסוק דינו ובוזה גם פוסקים על עצמם. וכגון מעשה בבעש"ט/כ"ג שראה חילול שבת ואמר שזה נראה לו בגלל מעשה שהיה שישתמש בת"ח שנקרא שבת. נמצא כל מי שרואה איזה עבירה בחבירו הוא מהעולם שנאסף להסכים על הגזר דין הזה.

ואף את האיש בעצמו שנגזר עליו הדין חס ושלום, שואלין אותו אם הוא מסכים, אזי נגמר הדין חס ושלום. אבל אי אפשר לגזור על אדם עונש בלא הסכמתו, והטעם מבואר בעיתים לבינה/כ"ג

ושם קבט. אמר הרב בוצינא קדישא איש אלוקי הבעל שם טוב ז"ל נשמתו בגנוי מרומים, שאין במציאות שיהיה אדם רואה לאחד עובר עבירה, אלא אם כן יש בו שמץ מנהו, מאותה עבירה עצמה או דוגמתה, על דרך משל אם רואה לאחד שבא על אשת איש, מסתמא יש בו שמץ מזה, מעין אותה עבירה, והיינו גאווה שאמרו חז"ל (סוטה ד' ב) כל המתגאה כאילו בא על אשת איש, או שרואה שעובד עבודה זרה מסתמא יש בו שמץ מזה והיינו כעס, שאמרו ז"ל (וזהר ח"א כ"ז ב) כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, ועל דרך זה בכל העבירות, ומראין לו מן השמים, כדי שיזכור ויעשה תשובה:

מקור מים חיים שם אות קבו הערה קז – ובעיניו הכל זכאים וצדיקים, ולכן הוא אוהב את ישראל מאוד, כן העתיק בזה בספר נתיב מצותיך שביל התורה נתיב א' אות י"ג עיין שם, כמו שהעתיקתי לקמן פרשת קדושים בהגה ב'. ובאוצר החיים פרשת בהר דף רנ"ז ע"ב הרחיב הדיבור בזה וזה לשונו, כי הקדוש ברוך הוא קרא לישראל אחים מצד הנשמה ובנים מצד רוח ונפש, ואמנם הפסוק אומר (תהלים ס"ח, ל"ה) תנו עוז לאלהים על ישראל גאותו, שאין לך איש הישראלי אף מפחותי ערך שלא יגיע ממנו התפארות לאלהים אלהי ישראל, והקב"ה משתעשע בו, אלא שהוא נעלם, כפי שהאדם יעשה לשם שמים בלב שלם ורוח נמוכה, וכל המבזה לשום בר ישראל אף בלב עליו נאמר (משלי ט"ו, ה) תועבת ה' כל גבה לב, אלא בלב שמח יקשר עצמו עם כל ישראל, עד שיזכה שלא יראה על ישראל שום דבר רק טובות, שבאמת הם כולו טוב ואין בהם רע כלל, וכל הרואה שום דבר רע, רע של עצמו הוא רואה כי צדיק אמת אין רואה שום רע כלל על ישראל, ובביבול ה' יתברך צריך עזר וכח מישאל על ידי מעשיהם. אחי ורעי, על כל מדריגה ומדריגה של קדושה שאיש הישראלי משיג, יש מקודם נסיונות, והוא על ידי קטנות והסתלקות החיות לגמרי, ונשאר כאבן דומם, וצריך לחזק עצמו באמונה גדולה שמלא כל הארץ כבודו, ויצפה לישועה בלב אמת, ואז יאיר עליו אור אלהי בפתע פתאום וברגע, אחי חזק ואמיץ, טעמו אחי וראו כי טוב ה', והוא אחי בבת עיני דן את כל אדם לכף זכות, ושומר פיך ולשונוך מדבר שום דבר רע על איש ישראלי וכו' עיין שם:

כ"ג בעש"ט עה"ת בראשית אות קכח. שמעתי בשם ריב"ש שאמרו לו פעם אחד על אחד מישאל שחילל שבת, השיב הריב"ש שבעצמו יש לו חלק בעבירה זו, כי הוא בעצמו עשה מעין זה, במה שהשתמש עם תלמיד חכם שדומה לשבת (עיין בוזהר ח"ג כ"ט א) ונתפשט עבירה זאת עד שנתגשם ועבר אותו האחד עבירה גמורה שחילל שבת: (רב ייבי תהלים כ"ב)

ושם סוף אות קכט – ואמרו מגידי אמת שפעם אחת ראה הבעל שם טוב הקדוש נשמתו בגנוי מרומים לאחד שחילל שבת, פשפש ומצא בעצמו ששימש עם צורבא מרבנן טרם שלמד ממנו דברי תורה, והיינו חילול שבת כי תלמיד חכם דומה לשבת: (שפתי צדיקים פרשת וירא, תורי זהב פרשת פינחס)

כ"ג בינה לעיתים (לרבי עזריא פיגו) אמצע דרוש סג (דרוש ג' לתפילה) – ...ומכללם אמרו: כתוב אחד אומר (איכה ג, לח): "מפי עליין לא תצא הרעות והטוב", וכתוב אחד אומר (דניאל ט, יד): "וישקוד ה' על הרעה" – עד שלא נחתם גזר – דין: "מפי עליין לא תצא"; משנחתם גזר-דין: "וישקוד ה' וגו'".

ולכאורה, הדבר קשה לומר: עד שלא נחתם גזר-דין – "מפי עליין לא תצא הרעות", כי הוא מבואר שיציאת הרעות מפי עליין, היינו ממש הגזר-דין שהוא יוצא מפי הגזר לרעה, חלילה; ואם כן, מה מקום יש לומר, שקודם הגזר-דין לא תצא מפי, יתברך, הרעות? שהוא כאילו יאמר: קודם גזר-דין לא יצא מפי גזר-דין! ואם הכוונה על החתימה הבאה אחר הגזר-דין, איך אמר שקודם החתימה לא תצא מפי הרעות, והיינו שאינו גזר הדין? הרי בהכרח הגזר-דין קודם לחתימה!
ואשר אני משער בזה הוא, בשנוכר מאמרים, ז"ל, במדרש משלי (כא) האומר כן: "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו" (משלי כא, כג) – שמיתתו של אדם ותחייתו אינה בלשון: אם זכה וניצח – מחייהו; ואם לאו – ממיתו. שכן הוא אומר (שם יח, כא): "מוות וחיים ביד לשון".

ויש לדייק: (א) מה מחדש בהבנת הפסוק? כי גם פשטיה דקרא הוא, שמי ששומר פיו ולשונו שומר נפשו ממוות, ומה הוסיף בדבריו? כי רחוק הוא לומר שבא לפרש שה"צרות" היינו המוות, דוודאי הכל נכלל ב"צרות". (ב) ואיך אמר בלשון שלילה: "מיתתו ותחייתו אינה אלא בלשון" – וכי אין עוד דברים אחרים, מצוות ועבירות, בעולם, הגורמות מיתה וחיי האדם וזולת הלשון? לא היה לו לומר אלא בלשון חיוב: שהלשון גורמת מות וחיים. (ג) וגם אמרו: "אם זכה וניצח מחייהו", אין לו כמעט הבנה, כי מה זכות וניצחון יש בו? (ד) ופשיטא שאם זכה וניצח שהוא יחיה, אפילו בלא הלשון.

אמנם, לדעתי, הכל מיוסד על שידענו משרשי רבותינו הקדושים, ע"ה, כי עם היותו, יתברך, הוא אלהי המשפט, צדיק וישר הוא ולא עוולתה בו – מכל מקום, ברוב טובו גורה חכמתו, כי בהגיע תור איש ואיש להיות נידון על מעשיו, הוא, יתברך, עורך לפני האיש שהוא כעין שאלה, על העושה כן וכך: מה יהיה דינו ומשפטו? והוא עצמו אומר וגזר בפיו: הוא ראוי לכך וכך. ואז אומר הוא, יתברך: "כן משפטך, אתה חרצת" ומ"א, כ, מו – הן לטוב הן למוטב.

אולי על זה אמר המשורר, ע"ה (תהלים לו, ל): פי צדיק יהגה חכמה, ולשונו תדבר משפט. כי הצדיק, תורתו אומנותו, ותמיד הגייתה בפיו. וכשבא לפניו, יתברך, לדין, הקדוש-ברוך-הוא עושה שלשונו ממש תדבר המשפט והדין הראוי להעשות לעוסק בתורה כמותו, ואומר לו: תזכה בשפטך. וכן בהפך: "פי כסיל מחיתה לו" (משלי יח, ז) וירשיענו בהשפטו; כאשר פירשתי על פסוק ואיוב טו, וזו "ירשיעך פיך ולא אני" וגו'.

כי מפי עליון לא תצא הרעות, והרחיב זה בליקוטי שיחות/י^ד כיון דכתיב בנים אתם לה' אלוקים אין גם לסט"א שליטה על ישראל, לכן א"א לגזור על איש ישראל גזר דין עד שהוא בעצמו יגזור על כיוצא בו. **והענין שלא שואלים אותו בפירוש, כי בוודאי אם ישאל לו בפירוש על עצמו, בוודאי יכחיש ויאמר שאין הדין כן. אך מטעין אותו ושואלין אותו על כיוצא בו, והוא פוסק הדין, ואזי נגמר הדין.**

ולכן אמר המדרש, שמינתו של אדם ותחיתו אינה אלא בלשון, כי אין הקדוש-ברוך-הוא רוצה לתת שכר ועונש לאדם אלא על פיו ממש, שלשונו תדבר משפטו, לחיים או למות. וכאר זה באמרו: "אם זכה וניצח - מחייהו" - אם זה האדם באמת זכה, שהוא צדיק, ומצד מעשיו הטובים יש בו הנצחון, שהוא עצמו צדיק בדינו, הנה, לשונו ממש תחיהו ותגורו לחיים; ואם לאו, שלא זכה לנצח, אלא הוא רשע בדינו - אז לשונו תמיתהו, כי תחייבהו למיתה. ולפי זה, אינו רוצה להבין הפסוק כפשוטו: שהשומר פיו ולשונו הוא שומר נפשו מצרות - אלא להפך: שהשומר נפשו מצרות, הוא הצדיק, בצדקתו ימלט עצמו, שזכה וניצח, הנה זהו "שומר פיו ולשונו" - שלא תמיתהו ולא תגזור הדין נגדו, אלא אדרבה, מחייהו ותגזור דינו לטובה. ונמצא שהאדם, תחילה הוא עצמו עושה הגזר-דין מה שראוי, ואחר כך הוא, יתברך, מקיימו ומאשר גזירתו, ואינו רוצה לגזור עליו כלום קודם שפיו ירשיענו.

והוא הנרצה במאמרנו: "עד שלא נחתם גזר-דין - מפי עליון לא תצא הרעות" - שקודם שהאדם עצמו יגזור דינו וגם יתמיהו בידו, על דרך "ביד כל אדם יחתום" (איוב לו, ז), הוא, יתברך, אינו מוציא כלום מפיו לגזור עליו רעה, אלא האדם גזור תחילה דינו וחוממו. והוא כוונת הכתוב (איכה ג, לח - לט) - כיון שמפי עליון לא תצא וגו', "מה יתאונן אדם חי" - מה יש לו להתרעם ממנו, יתברך, הרי האדם עצמו גזר רוצה כן, והקדוש-ברוך-הוא לא עשה אלא קיום מאמרו ואישור גזירתו; שאחרי אשר יצא מפיו, יתברך, קיום הגזירה, אז שקד על הרעה ויביאה, כי אין אחר גמר-דין כלום, ודברו אחר לא ישוב ריקם, ואף תפילה לא תועיל בזה, כאשר אמרו שם: "סכות בענן לך מעבור תפילה" ושם, מדו - משנחתם גזר-דין. ועל זה היה מתפלל דוד המלך, ע"ה ותהלים קט, ז: "בהשפטו יצא רשע, ותפילתו תהיה לחטאה" - כי כשכבר נגזרה עליו הגזירה ויצא חייב בדינו, מאז תהיה גרועה תפילתו ולא תועיל לו כלום, כי משנחתם גזר-דין - "סכות בענן לך מעבור תפילה". עכ"ל הבינה לעיתים.

^ד עיין ליקוטי שיחות חב"ד י' שבת תשכו - דובר כבר כמ"פ אודות דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל ההילולא, שמביא בא' המאמרים את פירוש הבעש"ט (כתר שם טוב הוצאת תשנ"ט בהוספות סקיב ואלק"ו ושי"ג) בלשון המשנה (אבות ג' טז) "ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו.

ובהקדמה: כיון שמדובר אודות "אתם קרויין אדם" (יבמות סא.). בני, שנקראים בניס למקום, "בנים אתם לה' אלקיכם", הרי גם אם מישוה ירצה להעניש אותם, אין אפשרות שתהי' לו שליטה עליהם; ואילו הקב"ה בעצמו - הרי אינו שייך לעונשין ח"ו, כמ"ש "מפי עליון לא תצא הרעות". אבל אעפ"כ, הרי צריך להיות בעולם ענין של "דין". כי, לולי זאת יהיו "חטיי" סגיאין" (ב"ר יב טו), כיון שלא תהי' מניעה עבור היצירה שנקרא כלב (שם כב ו). שאין לו תקנה אלא במקל (שמו"ר ט' ב). והעצה לזה, עי"ז ש"שנפרעין מן האדם מדעתו". שבתחילה שואלים אותו: כיצד צריכים התנהג לפי דעתו עם אדם שעשה ענין מסויים. וכאשר פוסק את הדין, ששכרו או ענשו כך וכך, הרי לפי מה שפסק "מדעתו", בחשבו שהמדובר הוא אודות פלוני נפרעין ממנו על ענין הדומה לו, גם כאשר עתה הרי זה "שלא מדעתו". שכן, בידעו שהדבר נוגע אליו, רצונו לחזור בו. ועפ"ז מובן גם דיוק לשון המשנה' (אבות ג' א) "לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", תחילה "דין" ואח"כ "חשבון" דלכאורה. תחילה צריכים לערוך חשבון, ואח"כ יכול להיות דין ופסק-דין (כקושיית המפרשים (תוי"ט ועוד)) כי, בתחילה שואלים אותו מהו ה"דין על עשיית דבר פלוני. ואח"כ עורכים עמו "חשבון" האם דין זה מתאים אליו.

וכפי שהובאה ראי' לדבר (לקוטי מוהר"ן קיג ובינה לעיתים) שהרי "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא", ובגדוד, אין זה רמוז בלבד, אלא מפורש הדבר בתנ"ך: בענין דוד המלך ובת-שבע כתיב: "וישלח ה' את נתן אל דוד .. ויאמר לו שני אנשים היו בעיר אחת אחד עשיר ואחד רש לעשיר הי' צאן ובקר הרבה מאד ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה .. ויבוא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ומבקר לעשות לאורח הבא לו ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו", וכאשר דוד המלך פסק את דינו של האיש העושה זאת. אמר לו נתן הנביא: "אתה האיש" ולכאורה: מהו הצורך בכל אריכות ההקדמה הנ"ל, ולמה לא אמר לו לכתחילה שעשה דבר בלתי-רצוי? אלא, ככל סיפורי התורה למדים גם מסיפור זה הוראה עד כמה גדול כחו של יהודי. אפילו מי שלא כדבעי, שאי אפשר להיות "נפרעין" ממנו אלא רק כאשר נתן רשות על זה, "מדעתו", ואי אפשר לעשות עמו "תשכין" כל זמן שלא פסק בעצמו את ה"דין", כבסיפור הנ"ל, שרק לאחר שדוד פסק את הדין, אזי אמר לו נתן הנביא "אתה האיש".

ואם הדברים אמורים בצד הבלתי-רצוי, היפך הטוב הרי עאכ"כ שכן הוא כאשר שואלים אצל יהודי אודות ענין טוב, ובודאי ישיב כאופן הטוב ביותר. ובהקדמה שיש טוב שנמשך ע"י מלאכים שהם שלוחי השפע. שעל ידם באה המשכת הטוב בהתלבשות ע"י ממוצע; ולמעלה מזה טוב שנמשך באופן ישיר ממקור הטוב, למעלה גם מפס"ד דבית-דין של מעלה. והעצה לזה כאשר יהודי אומר שבשביל מעשה-טוב מסויים מגיע שיזכה בענין פלוני, שאז נמשך הטוב (לא בכח פס"ד ב"ד של מעלה, אלא) בכח פס"ד של יהודי. אשר, "נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש (תניא רפ"ב), ועאכ"כ כאשר מדובר אודות יהודי שעושה טוב, שבאותה שעה מושלת ושולטת נפשו האלקית על נפשו הבהמית וגופו וכל עניניו.

וכענין שמצינו בדוד המע"ה-המלך עליו השלום בבוא אליו נתן הנביא וכו' כאשר בא אל בת שבע [כ*] להוכיחו על שלקח את בת שבע אשת אוריה, וסיפר לו מעשה האורח שבא לבית עשיר, והעשיר כדי להאכילו, גנב את כבשתו היחידה של שכנו העני (שמואל ב י"ב) ענה דוד ואמר חי ה' בן מות הוא וכו' ואת הכבשה ישלם ארבעתים וכו', אזי נפסק הדין על דוד כאשר יצא מפיו/ד' ואע"פ שעל אמרו "בן מות הוא" ופסק על עצמו מיתה. כיון שמיד כשנודע לו שהוא האיש אמר חטאתי לה, א"ל נתן הנביא גם ה' העביר חטאתך לא תמות. אבל לא נמחל לגמרי אלא נתחלף בכמה ענשים י"א/י"ו בששה חדשים צרעת, וי"א (ראה אלשיך שם) במיתת בנו מבת שבע וחרב לא תסור מבינתך לעולם ולקחת נשותיו לעיני

* תהלים נא ב'

ב' תהילים פרק נא (א) למנצח מזמור לדוד: (ב) בבוא אליו נתן הנביא באשר בא אל בת שבע:

מצודות דוד (ב) בבוא – להוכיחו בדבר ה' כאשר בא אל בת שבע:

רד"ק (ב) בבוא אליו נתן הנביא, כי אז התורה ואמר (ש"ב יב, יג), חטאתי לה, אבל זאת התפלה אחר שהלך נתן אל ביתו אמרה:

שמואל ב פרק יב (א) וישלח ידוד את נתן אל דוד ויבא אליו ויאמר לו שני אנשים היו בעיר אחת אחד עשיר ואחד ראש: (ב) לעשיר ה' צאן ופקר הרבה מאד: (ג) ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכסו תשתה ובחיקו תשקב ותהי לו כבת: (ד) ויבא הלך לאיש העשיר ויחמל לקחת מצאנו ומפקרו לעשות לארץ הבא לו ויקח את כבשת האיש הראש ויעשה לאיש הבא אליו: (ה) ויחר אף דוד באיש מאד ויאמר אל נתן חי ידוד כי בן מות האיש העשה זאת: (ו) ואת הכבשה ישלם ארבעתים עקב אשר עשה את הדבר הזה ועל אשר לא חמל: (ז) ויאמר נתן אל דוד אתה האיש בזה אמר ידוד אלהי ישראל אנכי משחתיך למלך על ישראל ואנכי הצלתיך מיד שאול: (ח) ואתנה לך את בית אדניך ואת נשי אדניך בחיקך ואתנה לך את בית ישראל ויהודה ואם מעט ואספה לך כהנה וכהנה: (ט) מדוע בזית את דבר ידוד לעשות הרע בעיני ובעיניו את אוריה החתי הכית בחרב ואת אשתו לקחת לך לאשה ואתו הרגת בחרב בני עמו: (י) ועתה לא תסור חרב מבינתך עד עולם עקב פי בזותי ותקח את אשת אוריה החתי להיות לך לאשה: (יא) בזה אמר ידוד הנני מקים עליך רעה מבינתך ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעיך ושכב עם נשיך לעיני השמש האות: (יב) פי אתה עשית בסתר ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל ונגד השמש: (יג) ויאמר דוד אל נתן חטאתי לידוד ויאמר נתן אל דוד גם ידוד העביר חטאתך לא תמות: (יד) אפס פי נאץ נאצת את איבי ידוד בדבר הזה גם ה'ן הילוד לך מות ימות: (טו) וילך נתן אל ביתו ויגף ידוד את הילד אשר ילדה אשת אוריה לדוד ויאנש:

מלבי"ם (ה) ויחר אף דוד באיש מאד, – הנה יש הבדל בין משפט המלך ובין משפט השופטים, שהשופטים לא ישפטו רק כפי התורה אשר תשקיף על הפעולה, ומשפט הגונב שה וטבחו חרוץ שישלם ארבע צאן תחת השם, אבל המלך ישפט לפי השעה ולפי הפועל, שבגדון זה יחרוץ המשפט לפי האכזריות ורוע הלב שהראה העשיר במעשהו, ולכן הציע במשפט זה לפני דוד שידין אותו במשפט המלכות לצורך שעה ובהשקף על האיש הפועל, ודוד חרה אפו באיש הפועל הזאת, וגמר ואמר כי בן מות האיש העושה זאת – שמצד האיש הפועל חייב מיתה: (ו) ואת – וחורץ מזה חייב בתשלומי ארבעה כפי משפט התורה הקבוע על הגניבה והטביחה, ופי' דבריו שישלם ארבעתים עקב אשר עשה את הדבר הזה – בעד המעשה, והוא בן מות על אשר לא חמל:

יומא דף כב: אמר רב הונא כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סיעיה שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו שאול באחת מאי היא מעשה דאגג והא איכא מעשה דנוב עיר הכהנים אמעשה דאגג כתיב נחמתי כי המלכתי את שאול למלך דוד בשתים מאי נינהו דאוריה ודהסתה והא איכא נמי מעשה דבת שבע התם? אפרעו מיניה דכתיב ואת הכבשה ישלם ארבעתים ילד אמנון תמר ואבשלום (בילקוט שמעוני נטק ארזיהו במקום תמר). התם נמי אפרעו מיניה דכתיב "ויתן ה' דבר (בעם מן הבקר) ובישראל מהבקר ועד עת מועד" התם לא אפרעו מגופיה, התם נמי לא אפרעו מגופיה, לאיי (באמת על מעשה דבת שבע) אפרעו מגופיה, דאמר רב יהודה אמר רב ששה חדשים נצטרע דוד, ופרשו הימנו סנהדרין, ונסתלקה הימנו שכינה, דכתיב "ישובו לי יראיך וידעי עדותיך" וכתיב "השיבה לי ששון ישעך".

מהרש"א – אפרעו מיניה כו'. ומסיק דאפרעו נמי מגופיה שנצטרע כו' נראה בזה שאמר ישלם ארבעתים כדן הגונב צאן של חבירו וטבחו דישלם חמשה דהיינו הא' שהוא הקרן ועוד ארבעתים נוסף וה' בת שבע שנלקחה מבעלה הוי כעין גניבת הכבשה ולזה נפרע דוד מגופיה שנצטרע דוגמת הקרן ועוד ד' ילדיו נוסף ובוה יתיישבו כל מה שדקדקו התוס' בזה ואין להאריך ובענין זה לפי שדימה את אוריה לעני שיש לו כבשה אחת ודוד לעשיר אמר דוד על עצמו בתפלה שגם הוא עני כמ"ש כי עני ואביון אני וע"ש שבבנין בהמ"ק אמר ואני בעניי הכינותי לבית ה' וגו' שעשירותי אינו שלי רק כולו לה' וק"ל:

צ"ע הרי מפורש בפסוקים (ט - יא) שנענש עוד על הריגת אוריה ולקחת בת שבע "לא תסור חרב מבינתך לעולם וכו' ולקחתי את נשיך לעיניך", ולכאורה על זה לא נזכר שפסק לעצמו שלא מדעתו. שהרי במשל לא נרמו הריגת אוריה. ועל בת שבע היא הכבשה נמצא שנענש בתשלום ארבעתים דהיינו ד' בניו, שפסק על עצמו שלא מדעתו. ומדוע נענש עוד בלקחת נשותיו.

ואמנם צ"ע מדוע לא נרמו במשל שאמר נתן הנביא גם הריגת אוריה דהיינו העני, אלא רק שגולו ממנו את הכבשה היחידה? וראיתי שהאלשיך שואל זאת ע"ש שביאור שדוד לא המתין לנתן שיסיים את המשל, ושתן הנביא שינה קצת כדי שדוד לא יבין מיד במה מדובר.

עיון יעקב שם כתב שהצרעת היתה על מה שאמר כי בן מוות הוא, ואע"פ שכיון שמיד הודה דוד על חטאו אמר לו נתן הנביא לא תמות, הכוונה מיתה ממש, אבל במצרע חשוב כמת כן נענש ששה חדשים. אבל מהרש"א כתב שנענש בצרעת על הכבשה, ששילם עליה את הקרן לבד מארבעתיים. והאלשיך פירש שבנו מבת שבע מת במקומו. וכן שאר הענשים חרב לא תסור מבינתך ולקחת נשותיו.

השמש. ועל הכבשה שילם ארבעתים, (כדין הגונב צאן וטבחו) שנענש בארבע בנים ו' שמתו בנו מבט שבע, אמנון, אבשלום, והמעשה בתמר בתו (כמבואר ביומא כב: א').
וכעין זה מצינו גם באחאב [ט"ו] שנענש עפ"י מה שפסק לנביא על המעשה שסיפר לו. וכן באיוב ו' שנפסק עליו מה שאמר לפרעה לעשות לבני ישראל.

וזוהו ונפרעין מן האדם מדעתו, כלומר ששואלין דעתו. ואעפ"כ הוא שלא מדעתו, כי אינו יודע שהדין הוא עליו:

והענין הוא עמוק מאד איך שואלין כל אדם. כי בכל הדיבורים וסיפורים שאדם שומע, ימצא שם דברים גבוהים ורמים, וצ"ע אולי רומז כאן למה שכל ישראל אם לא נביאים הם בני נביאים הם ומתקיים בהם דברי הנביא (עמוס ג' ז) כי לא יעשה אדני ידוד דבר פי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים: ואמרו בסנהדרין פט: מכאן שכל נבואה, נשמעת לכל הנביאים, ונראה שהכי נמי כל גזירה שרוצה הקב"ה לגזור, מתלבשת בדומה לה בסיפורי מעשים שנשמעים בכל העולם, וכל מי שיש בו מאותו עוון שומע, כי מצא מין את מינו ונייעורו) ו' ואם נכשל ולא מלמד זכות, בזה מכריע את הכף לחובתו.

וצריך ליזהר בזה מאד, לבלי לגמור הדין ואם הוא מוכרח, כגון שהוא דיין בבית דין או מורה הוראה, או רבה בחידר או הורה לילדיו, אזי לא יגמור את הדין עד שישנה וישלש, ויפסוק הדין במשנה והירות כי הוא סכנת נפשות. כי כנ"ל כיון שראה או שמע חסרון אצל אדם בוודאי יש גם בעצמו אותו חסרון עכ"פ בדקות, וכשפוסק הדין פוסק גם על עצמו.

והדברים עתיקים, כבר דברו עליהם בספרים קדמונים^א, והם תעלומות נפלאות הנהגת ה' את העולם, כי יש בזה בענין סיפורי דברים ענינים גבוהים כיצד בכל סיפורי ודברי העולם מלוכש הניסיון לכל

^א ראה ספרי (ואתחנן ג' כג) דעת ר' חנניא שארבעתים הפירוש ארבע כפול ארבע דהיינו שש עשרה. וראה שוחר טוב (מזמור ג') א"ר יהודה בר חנינא א"ל הקב"ה אתה ניאפת אחת, שש עשרה נואפות יהיו לך. אתה רצחת אחד שש עשרה נרצחים יהיו לך, ארבעתים ארבע על ארבע. וראה ילקוט שמעוני רמז קמ"ח ורמז תת"י, ובביאור שמן רענן על הילקוט הנ"ל הובא בתורה שבע"פ שמואל ב' פרק יב ובביאור רמז במלא שם אות יב.

^א ראה ביאור שמן רענן על ילקוט שמעוני רמז קמח שמנה את אדוניהו במקום תמר. שהרי תמר לא נהרגה וצ"ע כי אדוניהו הומת אחרי פטירת דוד המלך כשביקש לישא את אבישג. עוד ראה בסוגיה זו אריכות בספר תורה שבעל פה על שמואל ב' פרק יב ובביאור רמז במלא שם אות יא.

^א עיין מלכים-א כ' טב מצודות דוד שם שהנביא הביא את אחאב לפסוק את הדין על עצמו. וכן הוא באיוב עיין זוהר בא לג. כמה שיען לפרעה על ישראל בזה נידון בעצמו

^ב מלכים א פרק כ (לח) וילך הנביא ויעמד למלך על הדרך ויתחפש באפר על עיניו: (לט) ויהי המלך (אחאב) עבר והוא צעק אל המלך ויאמר עבדך יצא בקרב המלחמה והנה איש סר ויבא אלי איש ויאמר שמר את האיש הזה אם הפקד יפקד והיתה נפשך תחת נפשו או כבר פסך תשקול: (מ) ויהי עבדך עשה הנה והנה והוא איננו ויאמר אליו מלך ישראל בן משפטך אתה הרצת (כיון שלא שמרת עליו אתה גורת על עצמך להיות נפשך תחת נפשו): (מא) וימהר ויטר את האפר מעל (מעלי) עיניו ויפר אתו מלך ישראל פי מהנבאים הוא: (מב) ויאמר אליו זה אמר ידוד יען שלחת את איש חרמי (את בן הדד מלך ארם) מיד והיתה נפשך תחת נפשו ועמך תחת עמו: (והיו כמו פסקת לנביא על הסיפור שסיפר לך כך יהיה דינך)

מצודות דוד - (מב) את איש חרמי - שלחת מידך את בן הדד, אשר לכדתי אותו כמו הצודה את הדג בחרמו, על כי לא היה לו מקום לנוס. והיתה נפשך - דומה לשומר האיש, על שהניחו לברוח, יותן נפשו תחתיו, ועם כי כבר עשה משל על זה, בדבר הממאן להכותו בדבר ה', כי כמו שהכה האריה את הממאן להכותו, כן יומת אחאב על אשר מיאן להמית את בן הדד, מכל מקום עשה שוב משל, בכדי שאחאב בעצמו יפסוק הדין, ויאמר כן משפטך אתה חרצת, כאילו פסק אחאב גם על עצמו, על כי היותו דומה לו:

^ג זוהר פרשת בא דף לג. - ומההוא זמנא דאשתזיב יצחק ואתחלף קרבניה, זמין ליה קודשא בריך הוא להווא מקטרגא, האי לחולקיה, כמה דאת אמר הנה ילדה מלכה גם היא וגו' את עוץ בכורו, והכא מטא למיטל חולקיה עליה מכל זרעיה דאברהם, ולא יקרב ביה סטרא אחרא, וכלא בדינא אתא (ס"א לגביה).

ועתה מפרש כי סוף סוף מה חטא איוב שהוא נבחר להיות חלקו של השטן מכל משפחת אברהם, ואמר כי קמה דאיהו דן הכי אתדן כמו שהוא דן כן הוא נידון, בגין דאיוב מקריבי עיטא דפרעה תהו לפי שאיוב היה מיועצים הקרובים של פרעה, וכד קם פרעה עליהו דיישך אל בעא לקטלא לון וכשקם פרעה על ישראל ואמר הבה נתחכמה לו היה רוצה להרוג אותם, אמר ליה איוב לפרעה לא אל תעשה כן אלא טול ממונהו, ושלש על גופיהו בפולחנא קשיא ולא תקטול לון אלא קח את ממונם, ותשלוט על גופם בעבודה קשה ולא תהרוג אותם, אמר ליה קדשא בריך הוא לאיוב תייף בהווא דינא ממש תהא דאין בחייך באותו הדין שדנת תהיה נידון, מה פתיב אולם שלח נא דך וגע אל עצמו ואל בשרו וגו' פי תיסרהו במכאובי גופו ובשרו, ור"ל תחילה איבד הקב"ה את ממונו כנגד מה שיען לפרעה ליטול את ממונם, כמ"ש וישומו עליו שרי מסים, כדי ליקח את ממונם במסים וארגוניות, ואחר כך ייסר אותו ביסורים כנגד ויעבדו מצרים את ישראל בפרך, הרי קמה דאיהו דן הכי אתדן כמה שהוא דן את ישראל בו נידון, ואף על גב דבכל שאר תהו דחיל לקדשא בריך הוא ואף על פי שכל שאר הדברים היה איוב ירא מהקב"ה, כמו שהעיד עליו הקב"ה שהוא איש תם וישר וירא אלהיים וסר מרע, ועכ"ז לא ניצל מן הדין המגיע לו.

(בהוספות שבסוף התורה מועתק הזוהר הזה כולו עם פרוש מתוק מדבש) ועי"ש מה שאמר לו אליהוא, (איוב לד יא) כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו, והכי הוה כמה דאתמר, כמה דאיהו גזר הכי אתגזר עליה.

^א והיא תוכחת מגולה למי שנשמע לו דברי נאצה על צדיקים, והוא מתמלא כעס ופוסק דינם וכו'... ולא מבין שאם נשמע לאזניו עוון כזה בהכרח שיש בו מאותו עוון. ועוד ראוי שיתעורר ממה שראה שיש בני אדם שלא נכנס באזניהם מה שנשמע באזניו.

^ב וזה לשון הבינה לעיתים (הועתק לעיל) - אמנם, לדעתי, הכל מיוסד על שידענו משרשי רבותינו הקדושים, ע"ה, כי עם היותו, יתברך, הוא אלהי המשפט, צדיק וישר הוא ולא עוולתה בו - מכל מקום, ברוב טובו גזרה חכמתו, כי בהגיע תור איש ואיש להיות נידון על מעשיו, הוא, יתברך, עורך לפני האיש ההוא כעין שאלה, על העושה כך וכך: מה יהיה דינו ומשפטו? והוא עצמו אומר וגוזר בפיו: הוא ראוי לכך וכך. ואז אומר הוא, יתברך: "כן משפטך, אתה חרצת" ומ"א כ, מ - הן לטוב הן למוטב.

השומעים, ובכל המעשים הנעשים בעולם מלוּבש ניסיון לכל הרואים: נמצא כל אדם בכל רגע נבדק במדת הלימוד זכות שלו. כי מידה זו עולה על הכל, כי הס"א נקרא חובה, שמלמד תמיד חובה (כמבואר בתורה לח/י²), לכן ההתגברות עליו היא במידה זו של לימוד זכות.

אחרי שביאר שא"א להעניש בר ישראל עד שהאדם בעצמו יפסוק שכך מגיע עונש על מעשים כאלה. נראה שעתה רוצה לחדש שגם יסורים של אהבה א"א ליתן לאדם בלי הסכמתו.

וזה מה שביאר לעיל שלא פוסקים גזר דין על האדם בלי שיסכים, זה רמוז מעשה בגמרא (ברכות ה' ע"ב/י³) שרבי יוחנן שאל את פלוני חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן וכו', אזי אמר לו הב לי ירך יהב ט"לי ידא ואוקמי'. כלומר אם אין אתה חפץ בהם, הב לי ירך על זה (דהיינו תקיעת כף) שאין אתה רוצה בהם באמת. אזי יהיב לי' ידא ואוקמי' שכיון שלא הסכים לקבל יסורין של אהבה, א"א היה לגזור עליו:

עד כאן ביאור חבירות לתורה קיג

² תורה לח אות ב' – ורוח סערה הנה, הוא מקטרג הגדול, שממנו באים כל הקטרוגים והגסיונות. והוא אחר הדברים, שהוא יונק מהדבור, בשמוצא פתח לינק. הינו: "לפתח חטאת" (בראשית ד'): וכתוב (מיכה ז'): "שמר פתחי פיך" וכו'. וכמו שכתוב בזהר (וירא קי"ט): "ויחי אחר הדברים והאלקים נסה את אברהם". והוא מסער גופה דבר נש (ד). וכל המלשינות והרעות שדוברים על אדם, בא מרוח סערה, מאחר הדברים הנה. כי הוא בחינת קץ כל בשר (בראשית ו') שעושה קץ וסוף לכל בשר: ובני אדם שהם דנים את כל אדם לבחן חובה, וחוקרים תמיד על חובות בני אדם, הם מפחינת קץ כל בשר. כמו שכתוב (איוב כ"ח): "קץ שם לחשף ולכל תכלית הוא חוקר", (עין בזהר מקץ קצ"ג). שהוא חוקר תמיד לעשות תכלית וכליון לכל דבר, ולעורר דין ולהלשין ולקטרג, כמו שכתוב (ישעיה נ"ז): "והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל". וצריך כל אדם לראות, לאכפאי סטרא דקץ כל בשר, תחת הדבור של הקדשה. כמו שכתוב בזהר (ויחי רל"ח. ובהר בלק ר"ז): "אסרי לגפן עירה", 'גפן דא כנסת ישראל. כמו שכתוב (תהלים פ'): "ופקד גפן זאת", וכמו שכתוב (בראשית מ"ט): "וזאת אשר דבר". וכשהוא כופף את רוחו סערה, דהיינו שהוא נוטל ממנו כל הדבורים שגפלו לתוכו, אז "קם סערה לדממה" (תהלים ק"ז).

³ ברכות דף ה: רבי חייא בר אבא חלש, על לגביה רבי יוחנן, אמר ליה חביבין עליך יסורין? אמר ליה לא הן ולא שכרן, אמר ליה הב לי ירך, יהב ליה ידיה ואוקמיה. רבי יוחנן חלש, על לגביה רבי חנינא, אמר ליה חביבין עליך יסורין? אמר ליה לא הן ולא שכרן, אמר ליה הב לי ירך, יהב ליה ידיה ואוקמיה. אמאי לוקים רבי יוחנן לנפשיה? אמרי אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים. רבי אלעזר חלש, על לגביה רבי יוחנן, חזא דהוה קא גני בבית אפל, גלייה לדרעיה ונפל נהורא, חזייה דהוה קא בכי רבי אלעזר, אמר ליה אמאי קא בכית? אי משום תורה דלא אפשרת, שנינו אחד המורבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים, ואי משום מזוני, לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות, ואי משום בני, דין גרמא דעשיראה ביר, אמר ליה להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא, אמר ליה על דא ודאי קא בכית, ובכו תרוייהו, אדכהי והכי אמר ליה חביבין עליך יסורין, אמר ליה לא הן ולא שכרן, אמר ליה הב לי ירך יהב ליה ידיה ואוקמיה.

מוהר"ל בפירושו גור אריה על פרש"י סוף פרשת בהעלותך בראשית כא יז) ויטו מכאן שיפה תפילת החולה מתפילת אחרים. הקשה הרא"ם דאמרינן בברכות (ה ע"ב) 'ולוקי ר' יוחנן לנפשיה, אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים', ותיירך דהתם היכא דלא מצי מכוין נפשיה, אבל היכא דמצי מכוין נפשיה – שאני. ובודאי דאין זה קושיא, דתפילה לא שייך ביה 'אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים', דהא תפילה היא והקב"ה מתיר אותו, אבל התם דאמר ליה 'הב לי ירך ואוקמיה', ופירוש התחזק עצמן ואז יגיע לך עזר אלהים שתהיה חזק, ובוה שייך 'אין חבוש מתיר עצמו', שאין האדם מתחזק עצמו, וצריך אחר לחזקו. אבל תפילה לא שייך זה, שהקב"ה שומע תפילתו ומחזקו:

ועיין מאור עיניים על חיי שרה שתירץ פשוט כי הקים אותו ע"י שם הקדוש וזה לא תפילה ע"ש

כיצד הקימו עפ"י הסוד עיין שער מאמרי רז"ל – מסכת ברכות (ד"ש ד"א ע"א) מאמר בברכות פ"א ד"ה ע"ב וז"ל ר' יוחנן חלש עאל לגביה ר' חנינא א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הם ולא שכרם א"ל הב לי ירך יהב ליה ידיה ואוקמיה כו'. כבר הודעתין בפ' ידע שור קונהו כו' כי בשם יל"י שהוא שם השני של שם ע"ב בו העלה מרעה לארונו של יוסף ושם נת' טעמו וגם סגולת זה השם להקים את החולה מחוליו ולכן נרמז בר"ת יהיב ליה ידיה שהוא ר"ת יל"י ובכן ואוקמיה כו'. ולכן צריך שיאמר לחולה הב לי ירך ואז יתן ידו החולה ואז יאמר לו המעמיד אותו יהב ליה ידיה ואוקמיה ויכוין בר"ת של השם הנז':

ועיין בן יהוידע ברכות ה: מביא ביאור הארז"ל יהיב ליה ידיה ר"ת השם יל"י. אבל בעצמו מבאר עפ"י ר"ת הב לי ירך ר"ת יל"ה שהוא שם המגן על הגוף ע"ש ולכאורה מסתבר כהבן איש חי שהרי לפי הארז"ל קשה שבגמרא משמע שהמקים אמר הב לי ירך ולא יהיב ליה ידיה.

אם מתחזק יצרך
לדון לחוב חברך
רמז הוא לך
לתקן הפגם אצלך

לכן גבר יצרך
כי הדין הוא על עצמך

וזה החסד אתך
שכדי לשפוט עצמך
תיזכר מה נגלה לך
מעיונות חברך

ועיצה לכל בר בי רב
לשוב מעוונות חבריו

עוד בדברי הבעש"ט שכל חסרון שרואה בחברו יש גם בו ממנו ואם דן את חברו נפסק הדין על עצמו

בעל שם טוב על התורה פרשת בראשית אות קכא – לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. שמעתי מהרבני הותיק מוהר"ן פירוש על דברי הרב הבעל שם טוב ז"ל שיכוון בכל דיבור הכנעה והבדלה והמתקה דמעל"ד, שיצא ממדת הגבורה שלא ללמד חוב על בני עולם, רק שיכנס ברחמים וילמד זכות על כולם, גם שיראה דבר כעירות מחבירו, ירגיש שהוא לטובתו, שיבחין בעצמו שיש לו שמץ מנהו, וישוב בתשובה ממנה גם במחשבה, וזהו טובתו, שאילו היה יחיד היה סובר שהוא חסיד, מה שאין כן עתה, ונראה לי שזהו פירוש לא טוב היות האדם לבדו מטעם זה, רק אעשה לו עזר מן כנגדו, שיבחין שיש בו שמץ מנהו, והבן, ולכך אם על ידי שכן רע מבלבל תפילתו או תורתו או שאר ביטול, יתן לב להבין שהוא לטובתו, שלא היה בכונה ישרה ושלחו לו ביטול זה להרגיש, ויתחזק יותר, ישמע חכם ויוסיף לקח, והעיקר שיתן לב להבין שה' יתברך בכל מקום ובכל עסקיו, אם כן גם בסיפורי דברים יוכל להרגיש עניני הבורא יתברך שמו, כמו בלימודו ותפילתו: (תולדות יעקב יוסף בסופו דף ר"ט ע"ב)

ושם קבג. כתב רמ"א באורח חיים (סימן א') שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים ט"ז, ח') זה כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים וכו', אך יש להבין דהוי ליה למימר, לפני תמיד, מה שאין כן לנגדי משמע שהוא נגדיות, כמו שאמרו חז"ל (יבמות ס"ג א) זכה עזר לא זכה כנגדו וכו', הגם דשמעתי שיחזיק האדם את עצמו איך שהוא רחוק מה' יתברך, וזהו שאמרו שויתי ה' לנגדי ודברי פי חכם חן, ולי נראה לפי מה שקבלתי מרבותי וחבירי איך יתנהג במדת רחמים עם כל אדם, וגם שרואה באיזה אדם שום דבר מכוער יתן לב שגם שם שורה שמו יתברך דלית אתר פנוי מיניה, ועל כרחך שהוא לטובתו, שיש בו גם כן שמץ מנהו, ויתן לב לשוב וכאשר זכרתי בקונטרס אחרון בשם מוהר"ן, כגון שבא לו שום ביטול על ידי שום אדם בתורה או בתפילה, יתן לב שהוא לטובתו, או שלא היה מתפלל ולומד כראוי, או שיכוון כוונה אחרת וכיוצא בו, שיקבל טובה, ואז ימצא שבאמת הוא טובתו, וזהו שכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד: (תולדות יעקב יוסף פרשת חיי דף כ"ב ע"א)

ושם קכד. שמעתי ממורי שאם נודמן שראה דבר עבירה או שמע על אחד, יבחין שיש בו שמץ עבירה זו, ושירגיש לתקן את עצמו: (תולדות יעקב יוסף סוף פרשת לך)

ושם קכה. שמעתי בשם מורי זלה"ה ביאור משנה (אבות ד', א') איזה חכם הלומד מכל אדם^(קט"ו) על פי משל, המסתכל במראה יודע חסרונו וכו' כך ברואה חסרון זולתו יודע שיש בו שמץ מנהו וכו', ודברי פי חכם חן: (תולדות יעקב יוסף פקודי ושם דף ע"ז סוף ע"ד)

ושם קכו. שנינו (נגעים ב', ה') כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, ופירש הבעל שם טוב הקדוש, כל הנגעים שאדם רואה חוץ, זה נמשך מנגעי עצמו, כמאמר רבותינו ז"ל (קידושין ע' א) כל הפוסל במומו פוסל: (דברי שלום פרשת קרח דף נ"ו ע"ב)

ושם קל. מקובל בידינו מאת תלמידי הבעל שם טוב זלה"ה, אפילו הצדיק כשרואה איזה עבירה באיזה אדם, הנה זה ודאי אינו במקרה, ולמה הזמין ה' יתברך אשר הוא יראה אותה עבירה, על כרחך הוא שיש בידו גם כן שמץ מה מדוגמת אותה

¹⁰ מקור מים חיים בראשית הערה קו – ועוד עיין מה שכתב בתולדות יעקב יוסף סוף פרשת תרומה, ובספר מאור עינים פרשת חוקת ד"ה זאת התורה, ועיין לקמן פרשת בא אות י"א, מצורע אות א'. ובאוצר החיים פרשת קדושים דף קע"א ע"ב העתיק וזה לשונו, שמעתי ממורי איזה חכם הלומד מכל אדם כשרואה חסרון זולתו יודע שיש בו שמץ מנהו, וזהו דרך הטוב, לתלות החסרון בעצמו, ושהוא פחות שבנבראים, אבל אם לא ירגיש חסרון בעצמו, ישנא גם את הטוב שברשע, כי באמת גם הטוב מלא סיגים, ולכן אחי אשכילך, שאם יארע לצדיק שנאה על אדם מיישראל אף לרשע, בלי שום צד אהבה וראיית טוב וזכות, ידע באמת שגם הוא עשה איזה צד רע שמץ מנהו, ולכן נתערב נפשו טוב ורע, ומזה שנתערב אצלו הלבבות שונא את אחיו, כי צדיק המבורר טוב מן הרע, מדת צד הטוב אינו רואה רק טוב על כל ישראל אף על הרשעים (עיין לעיל בהגה אות ק' בשם המוכיח ז"ל), מלבד לרשע שאין בו צד טוב כלל (עיין לעיל בהגה נ"א במדה י"ב כאשר נשבעת לאבותינו) וזהו מיעוטא דמיעוטא, ועל זה ביקש דוד (תהלים ל"ט, ט') מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני וגו' כידוע ממרן אלוקי הבעל שם טוב (עיין לקמן פרשת קדושים כל מה שהעתיקתי בזה מן אות ב' ולהלן), ומזה עצה היעוצה הוכח תוכיח, הוכח אתה את עצמך שלא תהיה מעורב בעצמך ואז בודאי יהיה לך אהבה על כל ישראל אף לרשע וכו' עד כאן לשונו, וכן הוא בספר שפתי צדיקים פרשת קדושים, וענין הוכח לעצמך עיין לקמן פרשת קדושים אות י"ד עיין שם, ועיין לקמן בפרשת לך בהגה מ"ט, ובפרשת שמות בהגה ב' בביאור נפתלי:

העבירה, והראוהו מן השמים בכדי שיפשפש במעשיו, וסיפרו מתלמידי הבעל שם טוב שאירע שראה באחד שחילל שבת בפרהסיא, ועמד משתומם למה הראוהו כזאת, ופשפש במעשיו דעל כרחו יש בו עוון כזה, פשפש ומצא ששמע מקרוב זילותא דתלמיד חכם שנקרא שבת כאמור בזהוהר ושתק: (בני יששכר תשרי מאמר ד' אות ו')

*

בסוגיית כי לא יעשה ה"א דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים

פרשת שופטים [דברים יח יט] וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמָע עֵינָיו סְנֵהרִין פט. דרשו אשר לא ישמע, מכאן לכובש נבואתו, ומיתתו בידי שמים. אבל שם דף פט: תני תנא קמיה דרב חסדא הכובש את נבואתו לוקה, אמר ליה מאן דאביל תמרי בארבאל לקי, מאן מתרי ביה? אמר אביי חבריה נביאי, מנא ידעי? אמר אביי דכתיב (עמוס ג-ז) כי לא יעשה ה' [אלהים] דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, ודילמא הדרי ביה? אם איתא דהדרי ביה אודועי הוו מודעי לבלהו נביאי, והא יונה דהדרי ביה ולא אודעהו? יונה מעיקרא נינוה נהפכת אמרי ליה, איהו לא ידע אי לטובה אי לרעה. ועי"ש תוס' שאין הכוונה לוקים כפשוטו שהרי אין בו לא לאו ולא מעשה, אלא מכת מרדות עד שתצא נפשו אם יסרב. ועיין משחת שמן (ח"ב סימן לט מהדר' תשנ"ד ירושלים) (פרשת וירא, סוגיית כובש נבואתו) (סימן כו במהדר' תשס"ו ירושלים) שהחמרא וחיי בשם תלמיד הר"ף סובר שלוקים כפשוטו, כ"י דסבר שלוקים על לאו שאין בו מעשה, וקשה הרי אין בו לאו אלא עשה, וכן הקשה רבי ירוחם פערלא על הר"ס ג ח"ב דף מט: ותירץ דיש לאו ד"וערפכם לא תקשו עוד" לשמוע אל הנביאים וזה קאי גם על כובש נבואתו. שם בסנהדרין פט הנ"ל מעשה בעדו הנביא שעבר על דברי עצמו שאכל אצל נביא שקר שא"ל לאכול בשם ה' ובתשובת רשב"א מבאר מדוע נענש. והמנחת חינוך מתרץ פשוט כיון שאם באמת היתה נבואה שיאכל, היה יודע ממנה כנ"ל, שכל נבואה מתפרסמת אצל כל הנביאים. וצ"ע מדוע הרשב"א לא תירץ כן. בליקוטי יהודה פרשת וירא מקשה מדוע יצחק לא ידע מהנבואה של העקדה הרי גם הוא היה נביא, ומביא בשם האמרי אמת שמדייק לשון "כי לא יעשה ה' דבר", יעשה דייקא, אבל נסיון שמביא על נביא לא נודע לכל הנביאים. ולפ"ז יש להסתפק במעשה בעדו הנביא האם נקרא מעשה או נסיון. עוד צ"ע מדוע שרה לא ידעה על בשורת הולדת יצחק, ועי"ש רמב"ן פסוק טו שאברהם לא גילה לה, כיון שרצה שהמלאך יגלה מחר, וכמ"ש לא יעשה וכו' גילה סודו לעבדיו הביאים, מוכח שהפסוק שמלמד שכל נבואה מתגלית לכל הנביאים לפי הרמב"ן אפשר שיתגלה גם ביום מחר, וא"כ אזולא לה תירוץ המנחת חינוך בעדו הנביא, כי אפשר שלא ידע כיון שהיה באותו יום, ועתידי היה לדעת רק למחר. ועיין במשחת שמן הנ"ל עוד שמאריך. עוד בזה עומקא דפרשא שופטים תשע"ה מאמר ג'.

*

בענין איוב שגם הוא נענש כפי שפסק על עצמו שלא מדעתו, כשיעץ לפרעה להשתעבד בבני ישראל

זהוהר בא דף לג. - ואמר הגם שמשעת העקדה עד קריעת ים סוף עברו הרבה דורות, אין השטן מוותר מחלקו כלום כְּמָה דְּבַעַא דִּינִיָּה דִּיּוֹסָף לְכַמָּה דְּרִין כמו שמצינו שבקש דין ועונש על מכירת יוסף לכמה דורות בעשרה הרוגי מלכות, וְכַל מַה דְּבַעַא בְּאוֹרַח דִּינֵא בַּעַא וְכַל מַה שֶּׁהִשְׁטַן תּוֹבֵעַ הוּא תְּבִיעָה בְּדִרְךָ הַדִּין, וּמַתְּהוּא וּמְנַא דְּאִשְׁתִּיבִי? יִצְחָק וְאִתְחַלְףִי קְרַבְנִיָּה ומאותו הזמן שניצל יצחק ולא נשחט ונחלף קרבנו, זְמִין לִיָּה קְדִישָׁא בְּרִיךְ הוּא לְהוּא מְקַטְרָגָא הַאי לְחַלְקִיָּה הַזְמִין וְהַזְמִין הַקְב"ה לִשְׁטַן הַמְקַטְרָג אֵת אִיּוֹב חֲלָקוֹ, כְּמָה דְּאֵת אֲמֹר, הִנֵּה יִלְדָּה מְלַכָּה גַם הִיא וְגו' אֵת עוֹן בְּכוֹרֹו וְהִינֵנו אִיּוֹב שִׁישֵׁב בְּאֶרֶץ עוֹץ, וְפִסּוּק זֶה נִאמַר מִיַּד אַחַר הָעֵקֶדָה, וְבַהֲיִית שִׁאִיּוֹב הִיָּה גַם כֵּן בְּנֵו שֶׁל תְּרַח כְּמוֹ יִצְחָק, לִכֵּן הַזְמִינוּ הַקְב"ה לְחַלְקוֹ שֶׁל הַשְׁטַן תְּמוֹרֵת חֲחֻלֵּק שֶׁהִיָּה רְאוּי לְקַבֵּל מִקְרַבְנֵו שֶׁל יִצְחָק, וְהִכָּא מְטָא לְמִיטְל חוֹלְקִיָּה עֲלֵיהּ מְכַל וְרַעֲיָה דְּאַבְרָהָם וְכַאן הִגִּיעַ הַזְמִין לִיקַח הַשְׁטַן חֲלָקוֹ הַמְגִיעַ לוֹ מֵהָעֵקֶדָה מְכַל מִשְׁפַּחַת אַבְרָהָם, כִּי הַשְׁטַן רָצָה אַחַד מִמְשַׁפַּחַת אַבְרָהָם הִיָּה מִי שִׁהִיָּה וְלֹא דוֹקָא מִזְרַעוֹ לִכֵּן נִמְסַר אִיּוֹב בִּידוֹ, וְלֹא יִקְרַב בֵּיָּה סְטְרָא אַחְרָא וְלֹא יִקְרַב עוֹד הַסְטְרָא אַחְרָא לְקַטְרָג עַל זֵרַע אַבְרָהָם, וְכִלְיָא בְּדִינָא אֲתָא וְהַכֵּל נַעֲשֶׂה בְּדִין.

ועתה מפרש כי סוף סוף מה חטא איוב שהוא נבחר להיות חלקו של השטן מכל משפחת אברהם, ואמר כי כְּמָה דְּאִיְהוּ דֵּן הָכִי אֲתִדְּן כמו שהוא דן כך הוא נידון, בְּגִין דְּאִיּוֹב מְקַרְבִּי עֵיטָא דְּפְרַעַה הָוָה לְפִי שִׁאִיּוֹב הִיָּה מִיּוֹעֲצִים הַקְרֹוּבִים שֶׁל פְּרַעַה, וְכַד קַם פְּרַעַה עֲלֵיהּ דִּישְׂרָאֵל בַּעַא לְקַטְלָא לֹון וְכַשְׁמַ פְּרַעַה עַל יִשְׂרָאֵל וְאִמַר הִבֵּה נַחֲחַמְכֵה לֹו הִיָּה רֹצֵחַ לְהַרוֹג אוֹתוֹ, אֲמַר לִיָּה אִיּוֹב לְפְרַעַה לֹא אֵל תַּעֲשֶׂה כֵּן אֲלֵא טוֹל מִמּוֹנְהוֹן, וְשְׁלִיט עַל גּוֹפִיְהוֹן בְּפִלְחָנָא קִישָׁא וְלֹא תְקַטּוֹל לֹון אֵלֵא קַח אֵת מְמוֹנָם, וְתַשְׁלוּט עַל גּוֹפָם בְּעַבְרָה קִשָּׁה וְלֹא תַהַרוֹג אוֹתוֹ, אֲמַר לִיָּה קְדִישָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאִיּוֹב חֲתִיף בְּהוּא דִּינָא מְמַשׁ תְּהָא דְּאִין כְּחִיךְ בְּאוֹתוֹ הַדִּין שֶׁנֶּתְנָה תְּהִיָּה נִידוֹן, מַה כְּתִיב אוֹלָם שְׁלָה נָא יְדָךְ וְגַע אֵל עֲצֻמוֹ וְאֵל בְּשָׂרוֹ וְגו' פִּי תִסְרְהוּ בְּמַכּוּבֵי גּוֹפוֹ וּבְשָׂרוֹ, וְרִיל תְּחִילָה אִיבַד הַקְב"ה אֵת מְמוֹנוֹ כְּנִגַד מַה שִׁיעֵץ לְפְרַעַה לִיטּוֹל אֵת מְמוֹנָם, כְּמ"ש וְיִשְׁמְרוּ עֲלֵיו שְׂרֵי מַסִּים, כְּדִי לִיקַח אֵת מְמוֹנָם בְּמַסִּים וְאַרְנוֹנוֹת, וְאַחַר כֵּן יִיַסֵּר אוֹתוֹ בִּיסוּרִים כְּנִגַד וְיַעֲבִידוּ מִצְרִים אֵת יִשְׂרָאֵל בְּפִרְךָ, הִרִי בְּמָה דְּאִיְהוּ דֵּן הָכִי אֲתִדְּן כְּמָה שֶׁהוּא דֵּן אֵת יִשְׂרָאֵל בּוֹ נִידוֹן, וְאַף עַל גַּב דְּבִכְלָל שְׂאָר הָוָה דְּחִיל לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּכַל שְׂאָר הַדְּבָרִים הִיָּה אִיּוֹב יָרָא מֵהַקְב"ה, כְּמוֹ שֶׁהִעִיד עֲלֵיו הַקְב"ה שֶׁהוּא אִישׁ תָּם וְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים וְסַר מֵרַע, וְעַכ"ז לֹא נִיצַל מִן הַדִּין הַמְגִיעַ לוֹ.

תָּא חֲזִי, מַה כְּתִיב כְּשִׁמְסַר הַקְב"ה אֵת אִיּוֹב בִּיד הַשְׁטַן, וְיִאמַר ה' אֵל הַשְׁטַן אֵף אֵת נַפְשׁוֹ שְׁמוֹר שֶׁלֹא תִצָּא נַפְשׁוֹ מִגּוֹדֵל הַיְסוּרִים, וְאִתְּהִיב לִיָּה רְשׁוֹ לְמִשְׁלַט עַל בְּשָׂרָא וְנִיתַן לוֹ רְשׁוֹת לְשַׁלוּט עַל בְּשָׂרוֹ וְגוֹפוֹ, בְּגִין רְזָא דְּכְתִיב בְּשִׁבִיל סוֹד שְׁכַתוֹב קִיץ כָּל בְּשָׂרָא בְּאֵל לְפָנָי, וְאוֹקְמוּהָ (פ"ב נ"ג דף ס"ג ע"ב) שֶׁהִשְׁטַן הִנְקִירָא קִיץ כָּל בְּשָׂרָא לְפִי שְׁעוּשָׁה קִיץ וְסוֹף לְכָל בְּשָׂרָא ע"י קְטְרוּגוֹ, הוּא בְּאֵל לְפָנָי וְדֵאִי לְהַשְׁטִין עַל דוֹר הַמְּבּוּל כְּדִי לְקַבֵּל רְשׁוֹת לְכַלּוֹתוֹ, וְדָא אִיְהוּ קִיץ כָּל בְּשָׂרָא וְלֹא רַחֵם וְהוּא נִקְרָא קִיץ כָּל בְּשָׂרָא וְלֹא קִיץ הַרוּחַ, כִּי אִינוּ יְכוּל לְשַׁלוּט עַל רוּחַ בְּנֵי אָדָם, וְאִיתִמַר דְּאִיְהוּ קִיץ דְּאִיתִי מְסַטְרָא דְּחֻשְׁף וְלִמְדֵנוּ שֶׁהִשְׁטַן הוּא הַקִּץ הַבָּא מִצַּד הַחֲשֵׁךְ, וְלִכְלָל תְּכִלִּית הוּא חוֹקֵר פִּירוּשׁ וְלִכְלָל בְּשָׂרָא שֶׁהוּא הַגּוֹף שִׁישׁ לוֹ סוֹף וְתַכְלִית הוּא חוֹקֵר מִתִּי יִגִיעַ סוֹף יִמִּי שִׁהִיָּה נִמְסַר בִּידוֹ, בְּגִין דְּאִית קִיץ אַחְרָא וְאִקְרִי קִיץ הִיָּמִין לְפִי שִׁישׁ קִיץ אַחַר הַנְּקִירָא קִיץ הִיָּמִין שֶׁהוּא הַמְּלֻכּוֹת קְדוּשָׁה, שְׁבַה נֶאֱחָזוֹת נַפְשׁוֹת וְרוּחוֹת הַצְּדִיקִים וְעַל יְדֵה מְקַבְּלִים שְׂכָרָם, וְדָא אִיְהוּ קִיץ אַחְרָא מְסַטְרָא דְּשְׁמָאֵלֵא דְּאִיְהוּ חֻשְׁף אֲבַל קִיץ זֶה הוּא קִיץ אַחַר מִצַּד הַשְּׁמָאֵל שֶׁהוּא חֲשֵׁךְ שֶׁעַל יְדוֹ גּוֹפֵי בְּנֵי אָדָם מְקַבְּלִים עוֹנֶשׁ, וְעַל דָּא אִתְּהִיב לִיָּה רְשׁוֹ בְּעֲצֻמוֹ וּבְשָׂרוֹ וְעַל כֵּן נִיתַן לְהַשְׁטַן רְשׁוֹת לְפַגּוֹעַ בְּאִיּוֹב בְּגוֹפוֹ וּבְשָׂרוֹ וְלֹא בְּנַפְשׁוֹ, כְּמ"ש אֵךְ אֵת נַפְשׁוֹ שְׁמוֹר.

ומה שאמר הקב"ה להשטן וְתִסִּיתָנִי בּוֹ לְבַלְעוּ פִּי שֶׁקְטַרְגַת עֲלֵיו וְהִסִּית אוֹתִי לְהַשְׁחִיתוֹ בְּחַנּוּם מְבַלֵּי עוֹן כִּי אִם לְנַסּוֹתוֹ, וְקִשָּׁה אִי הָכִי לֹא בְּדִינָא הָוָה אִם כֵּן מִשְׁמַע שֶׁלֹא בְּדִין וְמַה שֶׁאִמַר הַקְב"ה לְהַשְׁטַן וְתִסִּיתָנִי בּוֹ לְבַלְעוּ פִּי שֶׁקְטַרְגַת עֲלֵיו וְהִסִּית אוֹתִי לְהַשְׁחִיתוֹ בְּחַנּוּם מְבַלֵּי עוֹן כִּי אִם לְנַסּוֹתוֹ, וְקִשָּׁה אִי הָכִי לֹא בְּדִינָא הָוָה אִם כֵּן מִשְׁמַע שֶׁלֹא בְּדִין נַעֲשֶׂה אִיּוֹב אֲלֵא בְּמִימַר הִהוּא מְקַטְרָגָא דְּאִסִּית לִיָּה וְאִסִּית לִיָּה אֲלֵא לְפִי דְּבִרְיוֹ שֶׁל הַמְקַטְרָג שֶׁהִסִּית אֵת הַקְב"ה וְהִטָּה אוֹתוֹ, וְאִךְ אִמַרְת שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּאוֹתָהּ מַדָּה כְּפִי שֶׁדִּן אֵת יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וּמִתְרַץ אֲלֵא כִּלְיָא בְּדִינָא הָוָה אֵלֵא הַכֵּל הִיָּה בְּדִין,

וְהָכִי אָמַר לוֹ אֱלֹהִים כְּשֶׁטֶעַן אִיּוֹב שֶׁנֶּעֱנַשׁ עַל חֲנֹם, אָמַר לוֹ כִּי פֶעַל אָדָם יִשְׁלַם לוֹ כִּפֵּי מַה שֶּׁפּוֹעֵל הָאָדָם כֵּן יִשְׁלַם לוֹ הַקֶּבֶ"ה אִם טוֹב וְאִם רַע, וְכִאֲרָח אִישׁ מִצִּיּוֹנָא וְכִפֵּי הַדָּרֶךְ שֶׁהָאִשׁ מִתְנַהֵג כֵּן יִמְצִיא לוֹ הַקֶּבֶ"ה עֲוֹנוֹ אוֹ שִׁכְרוֹ, וְהָכִי הָיָה כְּמָה דְאָתְמַר וְכֵן הָיָה בְּאִיּוֹב כִּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, כְּמָה דְאִיהוּ גְזֹר הָכִי אֲתִגְזֹר עֲלֶיהָ כִּמוֹ שֶׁהוּא גֹזֵר עַל יִשְׂרָאֵל אֲצֵל פְּרֻעָה כֵּן נִגְזֹר עָלָיו, וְהָאִי דְאָמַר וְתִסִּיתְנִי בּוֹ לְבַלְעוּ חַנְּמִים שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁהַקֶּבֶ"ה כְּבִיכּוֹל נִיסַת מִהֲשִׁטָּן לְמִסּוֹר אֶת אִיּוֹב בִּידּוֹ בְּחֲנֹם בְּלֹא עוֹן, אִינוֹ כִּפְשׁוּטוֹ שֶׁהֲשִׁטָּן הִסִּית אֶת הַקֶּבֶ"ה, כִּי וְתִסִּיתְנִי לְבַלְעוּ לֹא כְּתִיב, אֱלֹא וְתִסִּיתְנִי "בוֹ" וְרָצָה לֹמַר כִּי בֵּית קִיּוּמָא בְּדַעְתֵּיהָ בְּסִבְרַת אִיּוֹב עֵלָה כֵּךְ בְּדַעְתּוֹ, דְאִיהוּ חֲשִׁיב דְהָא תִּסִּיתְנִי שֶׁהוּא חֲשַׁב שֶׁאֵינִי נִיסַתִּי וְנִתְפַתִּי מִמֶּךָ, כְּמָה דְאָמַר הַכְּתוּב וְעַל עֲצַת רְשָׁעִים הוֹפְעֶתָ שְׁפִירוֹשׁוֹ אָמַר אִיּוֹב הַתְּפִיתָ עַל מִימְרֵי דְהַהוּא מְקַטְרְגָא נִתְפַתִּית עַל יְדֵי דְבְרֵי הַשִּׁטָּן וְלִקְחַת אֶת עֲצַתוֹ לְהַשְׁחִיתְנִי חֲנֹם.

כְּגִוּוֹנָא דָא כְּעִין זֶה כְּתִיב וְיִפְתָּהוּ בְּפִיָּהֶם וּבְלִשׁוֹנָם כְּגִבּוֹ לוֹ גַם שֶׁם קֶשֶׁה וְכִי אֲפִשֶׁר לְפַתּוֹת אֶת הַקֶּבֶ"ה, אֲלֵא אִינוֹ כִּפְשׁוּטוֹ, כִּי וְיִפְתָּהוּ וְיִכְבְּבוּ לוֹ לֹא כְּתִיב, אֱלֹא וְיִפְתָּהוּ "בְּפִיָּהֶם" שְׁפִירוֹשׁוֹ בְּפִיָּהֶם קִיּוּמָא מְלָה דָא דְהָא אֲתַפְתָּהּ הֵם אֲמָרוּ בְּפִיָּהֶם שֶׁהַקֶּבֶ"ה נִתְפַתָּה, אֲבָל בְּאֵמַת אִינוֹ כֵּן, כִּמוֹ כֵּן בְּאִיּוֹב הוּא חֲשַׁב שֶׁהַקֶּבֶ"ה נִיסַת בְּדַבְרֵי הַשִּׁטָּן, אֲבָל הָאֵמַת אִינוֹ כֵּן אֲלֵא שֶׁהוּא נִידוּן כִּפֵּי הַמְּגִיעַ לוֹ כִּנְיָל.

פירוש אלשיך על שמואל ב' פרק יב פסוק א וישלח ה' את נתן אל דוד וכו'.

- א. מה צורך אל המשל הזה, ולא אמר לו הענין בפירושו.
- ב. אומרו (א) "ולרש אין כל כי אם כבשה אחת, וזה הפך אומרו כי אם כבשה אחת, כי אין כל יראה שאין לו כלום."
- ג. כי אחר שהיא כבשה, מן הסתם שהיא קטנה מאשר לא אמר רחל, ואם כן לא היה צריך לומר "קטנה."
- ד. מה צורך אומרו "אשר קנה", "מה לנו אם היתה מולדת בית או מקנת כסף, ואיך יצדקו פרטים אלו עם הנמשל."
- ה. אומרו "ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדיו", "למה הזכיר כל זה שהם דברים בלי צורך."
- ו. כמו שהזכיר אכילה ושתייה, למה לא הזכיר כסות גם הוא לומר ומכסותו תלבש.
- ז. אומרו "ותהי לו כבת", "כי זה היה ראוי ליכתב קודם שהיתה לו כבת, ואחר כך יאמר וישכיבה בחיקו, שלקחה לאשה אחר היות לו לבת, ולא שהיתה לו כבת אחר ליקוחיה, ואין לומר כאשר באסתר שאמרו רבותינו ז"ל (מגילה יג א): (אל תקרי לבת אלא לבית, "כי באומרו" כבת "בכ"ף הדמיון יורה כבית ולא בית ממש.
- ח. אומרו ויבא הלך, מי הוא זה ההלך, כי אם הוא היצר הרע כמאמרם ז"ל (ע"י סוכה נב ב) שתחלה נעשה הלך ואחר כך אורח ואחר כך בעל הבית, איך יצדק אומרו ויחמול לקחת בו, האם היצר הרע חפץ בהיתר, אינו חפץ רק באיסור.
- ט. כי איך אמרו תחלה נעשה הלך ואחר כך אורח ואחר כך בעל הבית, כי הנה זה היה, אם היו ג' גופי עבירות, שבראשונה היה הלך ובשניה שאחריה אורח ובשלישית בעל הבית, אך פה הכל היה כאחד, ואין לומר כי לקחת האשה היתה אחת, והריגת אוריה היתה השנית. כי הלא שלשת התוארים על האשה נאמרו.
- י. למה לא הזכיר לו הריגת אוריה כלל עתה, כי אם אחר תשובת דוד, ודוחק לומר דלא שבקיה לאסוקי למילתיה.
- יא. אומרו ויעשה לאיש בו, למה הזכיר העשיה ולא מה שהאכילה לאיש.
- יב. אומרו חי ה' כי בן מות הוא האיש העושה זאת, כי למה יומת, והאם הגונב או גוזל כבשה וטבחה לאורחיו יומת, וכן אומרו ואת הכבשה בו, כי העון הוא הכבשה, ואיך אחר העונש אומר ואת הכבשה, כאילו הוא ענין זולת הנזכר.
- יג. אומרו עקב אשר עשה את הדבר הזה, ועל אשר לא חמל, כאילו היו שני דברים.
- יד. למה נצרכה כל ההקדמה הזאת אנכי משחתיך בו' ואתנה לך בו'.
- טו. למה חילק הריגת אוריה לשתיים, וישם בנתיים לקחת האשה.
- טז. אומרו בזית את דבר ה', איזה דבור היה זה.
- יז. אם רע היה המעשה למה לא צוהו יתברך לגרשה.
- יח. איך ייעד הוא יתברך עונש חטאו, במה שיחטא אבשלום עם נשי אביו עם היות הבחירה חפשית.
- יט. אומרו גם ה', מה ענין הגם הזה.
- כ. כפל אומרו נאץ נאצת.
- כא. אומרו גם הבן מה מרבה הגם, והנה לרבותינו ז"ל (יומא כב ב) האומרים כי ישלם ארבעתים נתקיים ברוד הילד ואבשלום אמנון ותמר, יתכן שזה ריבה הגם לדעתם.
- כב. למה לא ניגף הילד עד בא נתן אל ביתו:

אמנם הנה הודיעונו רבותינו ז"ל שני דברים. א' כי גט כריתות היה לה. שנית כי חייב מיתה היה אוריה כי היה מורד במלכות, אלא שהיה ראוי ימיתנו על ידי בית דין, עוד נתפרסם מדרש רבותינו ז"ל, גם שלא ראיתו כתוב, לאמר כי אוריה בהמית דוד את גלית עדיין לא נתגייר, ורצה דוד להפשיט את גלית כל לבושי שריונו להסיר את ראשו, ולא ידע מהיכן יפתח היתר חוט העובר בלולאות המהדק השריון מלמטה למעלה, והיה דוד מיצר על הדבר, אמר לו אוריה אם אגיד לך תתן לי אשה מישראל, אמר לו הן, אז הגיד לו כי ראש החוט היה בכף רגלו קשור שם, אז הפשיטו ויסר את ראשו מעליו, אז אלקי עולם ה' הקפיד על תתו במתנה בת ישראל, ויגזור כי בת זוגו של דוד תנתן לאוריה, היא בת שבע, שנתגייר ויקחה לו לאשה, כי מכרה דוד כמדובר. ונבא אל הענין, והוא כי הוא יתברך לא על היותה אשת איש, ולא על דם נקי היה מחייב את דוד, כי גט כריתות הניח לאשתו. ואוריה מורד במלכות היה, אך חפצו יתברך היה ימתין עד תשוב אבדתו אליו, כי הנה הוא מכרה ולא תתקיים מכירתו, כי הוא יתברך יגלגל להשיב אבדתו לו מהרה, ומה גם כי עתה עדיין היתה קטנה כמתגדלת בית אוריה כילדה, כי בת שבע שנים היתה כשלקחה דוד, כנודע מרבותינו ז"ל (ע"י סנהדרין סט ב), ומה תאמר מה אעשה כי יצירי פתני בראותי אותה רוחצת, ולא היה לי כח לסבול, היה לו לעשות כאשר עשה רבא, כשראה את חומה אלמנת אביי בבית המדרש, דאזל ותבעה לבת רב חסדא, כך היה יכול לעשות הוא שיתבע את נשיו כל אותו הלילה, ולא יביאה אל ביתו, וכן על דבר אוריה היה חפצו יתברך יהרגנו בחרב בית דין, על אשר מרד במלכות, ולא בחרב בני עמו, ומה גם לחכמי האמת האומרים שבחרב בני עמון היתה עבודת אלילים חקוקה, על כן בראשונה היחל על דבר האשה, כיון לדבר אחר כך על דבר אוריה, כי רצה לדבר לו אחת לאחת, לבלתי הבעיתו. ובבואו לדבר על האשה ראה יתברך כי היה

יכול להשיב כי גרושה היתה, ועוד לו, כי בת זוגו היתה, ואם אכלה פגה עם כל זה למה היא ניתנה לאחר, עוד טענה שלישיית והיא כי דרכו יתברך לשמור רגלי חסידיו שלא תבא תקלה על ידן, ולמה לא שמרו, ואם הוא על שהיה זה נסיונו, כי הוא אמר לפניו יתברך, בחנני ה' ונסני עם כל זה היה עומד לולא למען יצדק בדברו יתברך שאמר אליו האבות עמדו בנסיון ואתה לא תעמוד, על כן על כל אלה נשא המשל הוא יתברך ואמר לא על אשת איש אני מחייבך כאשר יבא בתוך דבריו, כי גרושה מאישה היתה, כי אם על מציאות החמידה, ולשמא יאמר הלא ראויה היתה אלי כי לא יבצר ממנו ידיעה זו, כי רוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו, ולא יבצר ממנו כי בת זוגו היתה, ואדרבה היה יכול לומר למה ניתנה בת זוגו לאיש גר, ולומר כי מהתקרבו נפש האיש עם בת זוגו, דמזל חזי, או שגם הוא ידע כמדובר ייחס לבבו, לבלתי הרפות ממנה אחר שנתגרשה כבר:

על כן נשא המשל ואמר (א) "שני אנשים היו בעיר אחת, אחד עשיר ואחד רש" (ב) "לעשיר "הוא דוד" היה צאן ובקר נשים "ופלגשים, (ג) "ולרש "הוא אוריה" אין כל "אפילו אחד משלו, כי נולד גוי, ולא נאמר בת פלוני מבנות ישראל לפלוני, "כי אם כבשה אחת "שהיא מן הצאן, הם ישראל הנקראים צאן, ולא ניתנה לו, רק עודנה" קטנה, "כי ראויה היתה לדוד, כי אם שאכלה פגה קודם זמנה, ושמא תאמר למה ניתנה לגר הזה ולא לי מתחלה, הלא הוא" אשר קנה, "והוא כי קנאה מדוד בדמי הראות לו מקום התרת שריון גלית כמדובר מרבתינו ז"ל, וגם שמפני כבודו של דוד לא נזכר ממי קנאה, אחר שגמר באומרו אשר קנה ממי קנאה, והוא כי מספר אותיות אשר קנה עם הכולל עולה במספר דוד במספר קטן, אלא שאכל אותה פגה, כי מה שהיתה עמו עדיין לא היתה כי אם כילדה שמתגדלת בין בניו:

וזהו "ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו", כילדים כי עתה כשלקחה דוד עדיין לא היתה בת נשואין, כי בת שבע שנים היתה כאשר הכריחו רבותינו ז"ל (סנהדרין טט ב): (משנות אחיתופל זקנה, "וגם הזמן שהיתה עם אוריה מעט היה, כי" מפתו תאכל ומכוסו תשתה, "שהוא שאר", ובחיקו תשכב "שהיא עונה, כלומר אך עדיין לא הספיק לעשות לה כסות כי לא בלו שמלות נישואיה עדיין כלל, ומה שאיני מתרעם על היותה אשת איש, הלא הוא כי אחר היותה שוכבת חיקו אשתו לכל דבר היתה לו כבת, וזהו ותהי לו כבת מופרשת ממנו כבת מאביה, כי גט כריתות היה לה. והיתה גרושה מאישה, וזה אחר שגם כן נרמז במלות אלו, כי" ותהי לו כבת "עולה כמספר גרושה מאישה במספר קטן, שעולה ג"ל, שמא תאמר אחר שמדתו יתברך שאפילו בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, למה לא שמרך ה':

המשך ביאור אלשיך על פסוק ט - טו

וזהו (ט) מדוע בוית את דבר ה', שאמרתי בת פלוני לפלוני, שבמה שלא המתנת עד אגלגל הדבר לתתה לך ורצית לעשות על ידך טרם זמנה, הורית כי לא האמנת שיתקיימו דברי, וזהו מדוע בזית את דבר ה', ועוד כי אילו את אוריה החתי הכית בחרב, שלא יהיה חרב בני עמו, כי אם חרב בית דין על מרדו במלכות, ואחר כך ואת אשתו היית לוקח לך לאשה החרשתי, כי אז טוב לך, אך ואותו הרגת בחרב בני עמו, בתמיחה, זו רעה חולה, על כן על זאת דסליקנא מינה, דע כי (י) ועתה לא תסור חרב מביתך עד עולם, ועל אשר קדמת לקחת את האשה, וגם לא המתנת אחר שבעת הימים לאבלו, על זאת אמר עקב כי בזיתי, לבלתי קחת אותה על ידי, ותקח את אשת אוריה החתי, כלומר עודנה בחזקת אשתו, גם שגרושה היתה, ולא המתנת עד שלא תהיה אשתו כלל, עם היות שהיא עתידה ומוכנת להיות לך לאשה על כן. (יא) כה אמר ה' וכו':

(יג) ויאמר דוד אל נתן חטאתי לה' כו'. כלומר על חילול ה', אך לא חטאתי לאוריה, כי גירשה, וגם הוא חייב מיתה היה על שמרד במלכות, ויאמר נתן אל דוד, הנה עון חילול ה' אינו מתכפר עד המות, כנודע מארבעה חלוקי כפרה, אך כאשר אתה לא בקשת תואנות לאמר לא חטאתי, כי אם מיד אמרת חטאתי, כן גם ה' העביר חטאתך מלקטרג לפניו, שהוא המשחית הנעשה בעון, כאשר פירשו בספר הזוהר, ויועיל שלא תמות, כלומר אך ייסוריך לא יעדרו ממך:

(יד) אפס כי נאץ נאצת עליך את אויבי ה', הם הרשעים, שנתת להם פתחון פה לדבר עליך, ואשר נאץ נאצת, שהוא על האשה ועל מיתת בעלה, והחילול ה', דבר גדול הוא שיועיל הוידוי להעביר הקטיגור, ולהחליף מיתתך בילד היולד לך ממנה כי מות ימות, כלומר במקום מות שלך ימות הוא, ולהורות כי גם מיתת הילד מכפרת על הריגת אוריה, אמר כי הבן היולד כו', כי מה בא הגם לרבות, אך יאמר גם זה ימות כאשר מת אוריה, כלומר כי גם זה לעומת זה הוא, ואילו היה הילד חולה כבר, היה אפשר לחשוב כי מאז גזר הוא יתברך מיתת הילד תחת העון, ובמה יודע כי הוידוי אשר התודה דוד העביר המיתה ממנו אל הולד, במה שהנער היה בריא:

(טו) וילך נתן אל ביתו ויגוף ה' כו'. ולא ניגף עד לכת נתן אל ביתו, שמורה שעתה נתחדש הדבר, שהוא כי על ידי הוידוי, אומר הילד תחת אביו, וכן הוכר כי מה' יצא הנגף ההוא, במה שמיד הכביד, כי ויאנש, וזהו ויגוף ה' כו' והעד כי מיד ויאנש:

תורה קיד נמצאת לעיל מצורפת לתורה פח